

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Martina Valíčková

Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum uzavření rukopisu: 10. dubna 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. dubna 2011

Martina Valíčková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé práce prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za poskytnuté rady a cenné připomínky v průběhu zpracovávání této práce.

Obsah:

Úvod.....	1
1. Pojem poškozeného	3
1.1. Poškozený a možnosti právní úpravy	6
2. Poškozený a stav literárního zpracování.....	9
3. Adhezní řízení.....	11
3.1. Význam adhezního řízení, porovnání uplatnění nároku poškozeným v trestním a civilním řízení	11
3.2. Poučení poškozeného a řádné uplatnění nároku na náhradu škody	14
3.3. Podmínky řádného uplatnění nároku na náhradu škody	16
3.4. Škoda uplatitelná v adhezním řízení	20
3.5. Rozhodování soudu v adhezním řízení	23
4. Poškozený a procesní odklony	28
4.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání	31
4.2. Narovnání.....	35
4.3. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání	40
4.4. Odstoupení od trestního stíhání	42
Závěr	45
Seznam zkratk	47
Seznam použité literatury a pramenů:	48
Summary.....	51
Abstrakt.....	52
Klíčová slova v českém jazyce:	52
Klíčová slova v anglickém jazyce:	53

Úvod

K volbě tématu mé diplomové práce nesoucí název „Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana“ mě vedly především zkušenosti osob z mého okolí, jež se ocitly v procesním postavení poškozeného bez znalosti jednotlivých oprávnění, která trestní řád poškozenému přiznává. Jejich cesta trestním řízením zpravidla nevedla k dosažení určité morální satisfakce, která by spočívala v odsouzení pachatele, k řešení konfliktu s obviněným a často ani k náhradě škody. Mým záměrem proto bylo napsat práci, jež by nebyla určena pouze odborné veřejnosti, ale z výše uvedeného důvodu prakticky každému. Je snadné ocitnout se v trestním řízení v postavení poškozeného.

Jsem si vědoma, že jde o téma do určité míry bohatě zpracované, problematice stavu literárního zpracování se ostatně věnuji v samostatné kapitole. Skutečností, že na toto téma existuje poměrně velké množství zdrojů, jsem využila v tom smyslu, že jsem se pokusila na některých místech mé práce poukázat na rozpornost přístupů nejen odborníků, ale i praxe k nejrozličnějším problémům a jejich možným řešením a na s tím související rozdílnost pohledů na výklad a aplikaci některých ustanovení trestního řádu. Pozornost je dále věnována nejen vybraným námětům a návrhům jednotlivých odborníků a jejich úvahám *de lege ferenda*, ale jsou zde také načrtnuty konkrétní očekávané změny právní úpravy, jež se týkají poškozeného a jeho postavení v trestním řízení.

V úvodu mé práce se nejprve zabývám obecnými otázkami. Je zde vymezen pojem poškozeného, škody, jsou zde nastíněny některé specifické případy, kdy je účast poškozeného na trestním řízení vyloučena nebo omezena. V neposlední řadě je krátký exkurz věnován některým jeho oprávněním a je také poukázáno na určité nedostatky právní úpravy. Na toto více méně obecné pojednání o poškozeném navazuje kapitola, která se zabývá již výše zmíněným stavem literárního zpracování.

Protože pro poškozeného v souvislosti s jeho účastí v trestním řízení hraje mnohdy stěžejní roli náhrada škody, pokusila jsem se tuto problematiku zpracovat prakticky v rozsahu skoro celé této práce. Jistě ale nelze smysl účasti poškozeného na trestním řízení zužovat jen na problematiku náhrady škody. V pořadí třetí kapitola je tak věnována adheznímu řízení a v jejím úvodu je pohovořeno nejen o jeho významu, ale jsou zde také porovnány některé možnosti, které skýtá pro poškozeného trestní řízení

oproti řízení civilnímu, a naopak. Protože považuji za stěžejní dodržení poučovací povinnosti orgánů činných v trestním řízení vůči poškozenému, jež je základním předpokladem nejen řádného uplatnění nároku na náhradu škody, ale také realizace dalších oprávnění poškozeného v trestním řízení, je na ni v této práci kladen zvláštní důraz. Proto zahrnuje některé možnosti postupu v případě jejího nedodržení ze strany orgánů činných v trestním řízení. Náležitá pozornost je věnována také jednotlivým podmínkám řádného uplatnění nároku na náhradu škody, vymezení předmětu adhezního řízení a na tomto místě také očekávané novely trestního řádu, jíž by měl být předmět adhezního řízení rozšířen. Kapitulu o adhezním řízení uzavírá problematika rozhodování soudu v adhezním řízení.

Poslední kapitola se zabývá procesními odklony, shrnuje jejich výhody a pojednává také o některých překážkách jejich širšího využití. Předmětem kapitoly jsou však především ty jednotlivé aspekty, které se týkají postavení poškozeného v jejich rámci.

V posledních letech byly přijaty významné novely trestního řádu, jejichž prostřednictvím došlo k rozšíření okruhu práv poškozeného v trestním řízení, a další změny v tomto duchu lze jistě očekávat i v budoucím vývoji. Byla napsána řada statí, článků, které byly mnohdy inspirací, vytvořeny nejrůznější organizace, které se zabývají pomocí poškozeným a také obětem trestných činů. Všechny tyto kroky lze jistě hodnotit pozitivně. Nicméně i přes nejlepší úmysly zákonodárce, odborníků a mnohých organizací, vše velkou měrou závisí na praxi. Umožňují orgány činné v trestním řízení poškozenému svá práva skutečně vykonávat? Dosáhnout určité satisfakce? Náhrady škody? Je dostatečně zajištěna informovanost poškozeného o jeho jednotlivých oprávněních a možnostech, které má v trestním řízení?

Tato práce vychází z právní úpravy platné a účinné ke dni 10. 4. 2011.

1. Pojem poškozeného

Poškozený je důležitým subjektem a zároveň také stranou trestního řízení, a to stranou samostatnou a nezávislou na stranách ostatních, což bývá zdůrazňováno zejména ve vztahu k státnímu zástupci. Obecná definice poškozeného, obsažená v § 43 odst. 1 TŘ, stanoví, že se poškozeným rozumí ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda. Tento pojem zahrnuje nejen osobu fyzickou, ale také osobu právnickou i český stát. Přestože je poškozený zpravidla řazen k orgánům obžaloby, je v zásadě na jeho uvážení, zda bude v trestním řízení vystupovat proti obviněnému nebo v jeho prospěch.¹ Nutno však zdůraznit, že trestní řád mu oprávnění podat obžalobu nesvěřuje.

Škodou se podle ustanovení § 43 odst. 1 TŘ rozumí nejen škoda majetková, ale také škoda na zdraví, morální i jiná škoda a vyžaduje se její způsobení trestným činem, pro který je obviněný, resp. obžalovaný, stíhán. Musí tedy existovat příčinná souvislost mezi vzniklou škodou a skutkem, který je uveden v usnesení o zahájení trestního stíhání nebo v žalobním návrhu. V opačném případě, tedy v případě absence příčinné souvislosti mezi vznikem škody a skutkem, pro který je obviněný stíhán, by uplatňování nároku na náhradu škody určitou osobou vedlo soud podle § 206 odst. 3 TŘ k rozhodnutí, že tuto osobu jako poškozeného k hlavnímu líčení nepřipouští.²

Novelou trestního řádu realizovanou zákonem č. 265/2001 Sb. došlo k upřesnění pojmu poškozeného, nově vložený odstavce druhý § 43 TŘ stanovil, že se za poškozeného nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem. Znění tohoto odstavce však může vyvolat otázku, zda se skutečně jednalo o pouhé zpřesnění pojmu poškozeného, které reflektovalo judikaturu mu předcházející, anebo zda toto ustanovení nemělo za následek zúžení dosavadního zákonného vymezení tohoto pojmu.³

---

¹ Srov. Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 236

² Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. I. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 311

³ Srov. Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 224-225, 240-241, Jelínek, J., Poškozený po novele trestního řádu 2001, Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12, str. 62-63, Jelínek, J., Poškozený a náhrada škody po novele trestního řádu, Kriminalistika, 2002, č. 1, str. 2

Ačkoli je to v praxi poměrně běžné, pojem poškozeného nelze zaměňovat s pojmem oběť trestné činnosti, který byl do českého právního řádu zaveden zákonem č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti. Dle § 2 tohoto zákona se za oběť trestné činnosti považuje fyzická osoba, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví, dále také osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, jestliže této osobě zemřelý výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat.

Trestní řád rozlišuje dvě skupiny poškozených, a to poškozené s právem na náhradu škody a poškozené, kterým toto právo nenáleží. Od této jejich kategorizace se následně odvíjejí jednotlivá práva, která trestní řád poškozenému přiznává. Některá práva jsou přiznána všem poškozeným bez rozdílu. Jako příklad lze uvést práva, která trestní řád přímo vypočítává v ustanovení § 43 odst. 1, tedy právo činit návrhy na doplnění dokazování, právo nahlížet do spisů, zúčastnit se hlavního líčení, veřejného zasedání o odvolání, před skončením řízení se k věci vyjádřit. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny poškozeného o jeho právech poučit a poskytnout mu plnou možnost k jejich uplatnění (§ 46 TR). Určitá škála oprávnění však náleží výlučně poškozeným, kteří mají podle zákona proti obviněnému nárok na náhradu škody, jež jim byla trestným činem způsobena, tedy subjektům adhezního řízení. Zejména je důležité upozornit na to, že trestní řád přiznává pouze této kategorii poškozených oprávnění navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost škodu nahradit (§ 43 odst. 3 TR).

Samotná skutečnost, že došlo k naplnění podmínek, které trestní řád vyžaduje k tomu, aby určitá osoba byla oprávněná účastnit se trestního řízení jako poškozený, neznamená současně povinnost této osoby k účasti v něm. Právní úprava vylučuje jakékoli donucování poškozeného k výkonu jeho jednotlivých oprávnění, a tudíž svěřuje pouze do jeho rukou rozhodnutí, zda a do jaké míry bude svá práva v trestním řízení vykonávat. Výslovně a to především v reakci na situace, kdy poškozený postrádá zájem se trestního řízení účastnit, umocněné zejména skutečností, že v rámci trestního řízení je opětovně vystavován nepříjemným vzpomínkám, které by na něj mohly nepříznivě působit, byl trestním řádem, konkrétně jeho novelou č. 265/2001 Sb., upraven institut vzdání se práv poškozeného, týkající se práv výlučně procesní povahy a ke své účinnosti vyžadující výslovné prohlášení poškozeného učiněné vůči orgánu činnému

v trestním řízení. Tímto způsobem je umožněno vzdát se pouze veškerých práv, která trestní řád poškozenému přiznává. Své rozhodnutí může poškozený následně změnit, ačkoli výslovná úprava tohoto procesního úkonu chybí, a tedy vzít své prohlášení zpět a začít svá práva opětovně vykonávat, přičemž je vyloučeno zpětné nabytí práv za dobu účinnosti jeho prohlášení učiněného v souladu s ustanovením § 43 odst. 4 TŘ.⁴

Přestože určitá osoba splňuje všechny výše uvedené znaky zákonné definice poškozeného, trestní řád v určitých specifických případech její účast v procesním postavení poškozeného na trestním řízení vylučuje nebo omezuje. Již samotná povaha věci, tedy protichůdnost zájmů poškozeného a obviněného, nedovoluje, aby jako poškozený vystupoval v trestním řízení ten, kdo je v něm stíhán jako spoluobviněný.⁵ Nepřípustnost tohoto dvojího procesního postavení je upravena v § 44 odst. 1 TŘ. Avšak v situaci, kdy bylo trestní řízení proti spoluobviněnému vyloučeno ze společného řízení, nebo vedlo-li se proti každému obviněnému od počátku zvlášť, se ustanovení § 44 odst. 1 TŘ neuplatní, a tedy obviněný bude moci v rámci tohoto druhého trestního řízení práva poškozeného vykonávat. Je-li poškozený oprávněn odepřít souhlas s trestním stíháním, tedy disponuje oprávněním zakotveným v § 163 odst. 1 TŘ, k § 44 odst. 1 TŘ se opětovně nepřihlédne. Další případ vyloučení účasti poškozeného na trestním řízení se vztahuje k institutu narovnání, konkrétně § 310a TŘ znemožňuje, aby práva poškozeného v řízení o narovnání vykonával ten, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody, a tedy vylučuje účast právních nástupců poškozeného, především jeho dědiců nebo pojišťovny, která uhradila poškozenému způsobenou škodu, v tomto řízení.

Určitá zvláštní, specifická situace pak nastává v případě, že trestný čin zasáhl široký okruh osob, kterým tak vznikla škoda ve smyslu ustanovení § 43 odst. 1 TŘ. Pro legislativu je velmi obtížné při úpravě účasti mimořádně vysokého počtu poškozených na trestním řízení najít řešení, které by současně respektovalo požadavek rychlého projednání věci, požadavek zajištění nerušeného průběhu trestního řízení, tak aby nedošlo k ohrožení jeho výsledku a současně zachovalo všechna procesní práva poškozeného v jeho rámci. Novela trestního řádu uskutečněná zákonem č. 265/2001 Sb. svěřila předsedovi senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudci

---

⁴ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. I. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 319-320

⁵ Látal, J., Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení, Příručky Ministerstva spravedlnosti, sv. 54, 1994, str. 16

oprávnění rozhodnout o tom, že poškození mohou svá práva v trestním řízení uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce, tedy oprávnění rozhodnout o specifickém, odlišném způsobu uplatnění práv poškozených v trestním řízení,⁶ k jehož realizaci se vyžaduje kumulativní naplnění dvou podmínek, počet poškozených musí být mimořádně vysoký a zároveň jednotlivým výkonem jejich práv by mohl být ohrožen rychlý průběh trestního stíhání.

1.1. Poškozený a možnosti právní úpravy

Tato práce nesleduje detailní rozbor jednotlivých práv přiznaných poškozenému trestním řádem, nicméně považuji za důležité na tomto místě zmínit několik souvislostí. Literatura se více méně shoduje na tom, že každému poškozenému náleží významný okruh oprávnění umožňující jeho aktivní účast v trestním procesu. Jejich výkon by měl především sledovat dosažení určité morální satisfakce, spočívající v odsouzení pachatele, dále také přispívat k řešení konfliktu mezi pachatelem trestného činu a poškozeným a v neposlední řadě směřovat k přiznání nároku na náhradu škody v adhezním řízení.⁷ Na druhou stranu mnozí autoři oprávněně poukazují na mnohé nedostatky právní úpravy, jejichž existence často zabraňuje naplnění uvedených cílů, a také na to, že orgány činné v trestním řízení práva poškozeného mnohdy nerespektují, poškozenému je odpírají nebo jejich rozsah podstatně zužují. Řada odborníků mimo jiné srovnává jednotlivá práva poškozeného a obviněného, činí v tomto směru určité návrhy, z nichž některé vzhledem k poznatkům a zkušenostem praxe se jeví jako opodstatněné.

Zásadní nedostatek právní úpravy, na který upozorňovala řada autorů,⁸ spočívá v neformálnosti posuzování toho, zda je, či naopak není, určitá osoba poškozeným vzhledem ke skutečnosti, že toto neformální posuzování je nepřezkoumatelné. Orgány činné v trestním řízení tedy nevydávají žádné rozhodnutí o tom, jestli je určitá osoba poškozeným nebo naopak poškozeným není. Pouze v hlavním líčení, v případě, že

---

⁶ Srov. Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 266

⁷ Srov. Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 243-244

⁸ Jelínek, J., Postavení poškozeného v trestním řízení- možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány, Kriminalistika, 2003, č. 2, str. 113-114, Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 691

práva poškozeného uplatňuje osoba, které toto právo zřejmě nepřísluší, vydá soud usnesení dle § 206 odst. 3 TR o tom, že tuto osobu jako poškozeného k hlavnímu líčení nepřipouští. Proti tomuto usnesení je však podání stížnosti vyloučeno. Poškozený tedy nemá prostředky, kterými by se mohl domáhat nápravy v případě, že orgány činné v trestním řízení v posouzení otázky, zda mu práva poškozeného náleží nebo nikoli pochybí. Proto byla v tomto směru navrhována změna právní úpravy,⁹ která by zavedla povinnost orgánů činných v trestním řízení rozhodovat o tom, zda určitá osoba je nebo není poškozeným, které by následně podléhalo přezkumu na základě stížnosti podané dotčenou osobou. Věcný záměr nového trestního řádu počítá s tím, že vzniknou-li pochybnosti o tom, jestli je určitá osoba poškozeným, rozhodne se o její účasti v přípravném řízení usnesením a to na návrh této osoby, proti němuž bude přípustná stížnost.

Problematiku právní pomoci a existenci podmínek, za nichž je v trestním řízení poskytována, lze uvést jako příklad toho, kdy práva obviněného a poškozeného jsou nevyrovnaná a zároveň by si možná na tomto místě zasloužila určité přehodnocení a případné změny. Trestní řád stanoví poškozenému přísnější pravidla pro její získání, než vyžaduje od obviněného.¹⁰ Zákon u nemajetného poškozeného podmiňuje získání práva na bezplatnou právní pomoc uplatněním nároku na náhradu škody, a tedy poškozený, který svůj nárok v trestním řízení neuplatnil, toto právo ztrácí. Bezplatnou právní pomoc nemůže nikdy získat poškozený, který nemůže svůj nárok na náhradu škody v trestním řízení uplatnit. Trestní řád navíc váže poskytnutí právní pomoci na podnět ze strany poškozeného, soud tedy rozhodne o jejím poskytnutí pouze na jeho návrh. Naopak nemajetnému obviněnému lze přiznat bezplatnou právní pomoc i bez návrhu.

Právní úprava trestního příkazu a oprávnění procesních stran podat proti němu odpor tvoří další oblast, kde procesní strany, tedy obviněný a poškozený, mají nerovnoprávné postavení. Zatímco trestní řád přiznává nejen obviněnému, ale také osobám, které mohou v jeho prospěch podat odvolání, právo podat odpor proti trestnímu příkazu, poškozený tímto právem nedisponuje. Poškozený tak nemůže dosáhnout změny rozhodnutí v případě, že výrok o náhradě škody v tomto rozhodnutí

---

⁹ Jelínek, J., Postavení poškozeného v trestním řízení- možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány, Kriminální věda, 2003, č. 2, str. 114

¹⁰ Kolářková, J., Finanční aspekty postavení poškozeného v trestním řízení, Trestněprávní revue, 2007, č. 5, str. 134

chybí, nebo byl učiněn nesprávně. Tato absence právní úpravy, která by uvedené oprávnění do rukou poškozeného svěřovala, byla podrobena kritice především ze strany J. Jelínka,¹¹ který navrhoval, aby zákon poškozenému toto oprávnění svěřil a v důsledku jeho uplatnění poškozeným by se tak rušil pouze výrok o náhradě škody. Na tuto problematiku existuje i názor opačný,¹² který upozorňuje na to, že podání odporu v situaci, kdy by tak kromě poškozeného nikdo jiný neučinil, by mělo za následek nežádoucí stav v trestním řízení, v němž by se tak rozhodovalo pouze o nároku na náhradu škody. Jelínek ovšem argumentuje, že obdobná situace nastává i v případě odvolání podaného pouze poškozeným podle ustanovení § 265 TŘ. De lege ferenda, tedy ve věcném záměru nového trestního řádu, se zakotvení oprávnění poškozeného podat odpor proti trestnímu příkazu navrhuje. Určité problémy, které mohou s aplikací institutu trestního příkazu dále ve vztahu k poškozenému nastat, uvádím níže v podkapitole Poučení poškozeného a řádné uplatnění nároku na náhradu škody a také v podkapitole Podmínky řádného uplatnění nároku na náhradu škody.

---

¹¹ Jelínek, J., Postavení poškozeného v trestním řízení- možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány, Kriminálnístika, 2003, č. 2, str. 115-116

¹² Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol., Trestní právo procesní, 3. vydání, C. H. Beck, 2007, str. 872

2. Poškozený a stav literárního zpracování

Nelze říci, že se literatura tématu poškozeného nevěnuje, to dokládá existence řady publikací, článků, příruček apod. Zůstává však otázkou, zda je na místě hovořit o dostatečném literárním zpracování tohoto tématu.

Pokud jde o knižní publikace, které převážně zpracovávají pouze téma poškozeného v trestním řízení, lze vyzdvihnout především čtyři z nich. Jedná se o monografii J. Jelínka,¹³ příručku J. Látala,¹⁴ dále o monografii autorek D. Císařové a J. Čížkové¹⁵ a také o publikaci, jejímiž autory jsou M. Růžicka, F. Púry a J. Zezulová.¹⁶ Přitom posledně zmiňované dílo podává o poškozeném opravdu komplexní výklad. Podrobně pojednává o historickém vývoji právní úpravy a názorů na postavení poškozeného v trestním řízení, dále o jeho postavení a právech v jednotlivých stádiích trestního řízení, zabývá se také problematikou procesních odklonů a mnohými dalšími otázkami, jež se týkají nejen poškozeného, ale například také oběti trestné činnosti a především také shrnuje náměty, názory, postoje jednotlivých odborníků na toto téma, uvádí jejich úvahy *de lege ferenda* a náležitá pozornost je věnována také judikatuře.

Existuje řada publikací, jež se zabývají pouze určitou dílčí otázkou, nebo se sice tématu poškozeného v trestním řízení věnují, ale v rámci zpracování jiné problematiky, která je předmětem jejich práce.¹⁷ Někteří autoři ve svých dílech zase pojednávají především o problematice oběti trestného činu. Téma poškozeného v trestním řízení a s ním spojených otázek zpracovává snad každá učebnice trestního práva procesního¹⁸ a významným a mnohdy zásadním zdrojem informací jsou také komentáře k trestnímu řádu.¹⁹ Nelze přitom opomenout přínos některých občanských sdružení a nevládních organizací, příkladem lze uvést Bílý kruh bezpečí a Ligu lidských práv, na jejichž půdě

---

¹³ Jelínek, J., Poškozený v českém trestním řízení, Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998

¹⁴ Látal, J., Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení, Příručky Ministerstva spravedlnosti, sv. 54, 1994

¹⁵ Císařová, D., Čížková J., Poškozený v československém trestním řízení, Univerzita Karlova, Iuridica Monographia, 1982, č. XXXVII

¹⁶ Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007

¹⁷ Gřivna, T., Soukromá žaloba v trestním řízení, Nakladatelství Karolinum, 2005, Růžek, A., Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení, ČSAV, 1964, Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P., Alternativní řešení trestních věcí v praxi, C. H. Beck, 2000

¹⁸ Jelínek J., a kol., Trestní právo procesní, 1. vydání, Leges, 2010, Císařová, D., Fenyk J., Gřivna, T., a kol., Trestní právo procesní, 5. Vydání, ASPI, 2008, Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol., Trestní právo procesní, 3. vydání, C. H. Beck, 2007

¹⁹ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. I. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008

vznikají nejrůznější příručky pro poškozené a oběti trestného činu, realizuje se řada projektů a zpracovávají se právní analýzy.²⁰

Mnozí odborníci se také věnovali poškozenému, jeho postavení a právům v trestním řízení a také spoustě souvisejících a navazujících otázek snad v několika desítkách časopiseckých článků, v nichž byly zejména poodhaleny určité nedostatky právní úpravy a učiněny v tomto směru legislativní návrhy směřující k jejímu zdokonalení, některé články se přímo zabývaly problémy praxe, jiné byly reakcí na přijaté novely trestního řádu. Významné články publikovali především J. Jelínek, J. Látal a D. Císařová, ale také řada dalších odborníků.²¹

Co se týče zpracování problematiky poškozeného v souvislosti s procesními odklony, je zapotřebí zdůraznit především přínos publikace, jejímiž autory jsou A. Sotolář, F. Púry a P. Šámal²² a také již výše zmíněné dílo M. Růžičky, F. Púryho a J. Zezulové. Tímto tématem se zabývá také řada časopiseckých článků, které jsou však převážně z doby, kdy tyto instituty byly poměrně novou součástí českého právního řádu, nebyly ještě tolik zažitě v praxi, a tudíž nebyly vyjasněny některé otázky týkající se jejich aplikace, a jen několik z nich je z doby nedávné.²³

---

²⁰ Vedra, V., Práva poškozeného v trestním řízení, Bílý kruh bezpečí, 2007, Langhansová H., Kolářková J., Kopal, J., Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu, www.llp.cz/_files/file/Analyza_poskozeny.pdf

²¹ Jelínek, J., Postavení poškozeného v trestním řízení- možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány, Kriminálnístika, 2003, č. 2, Látal, J., Náležitosti řádného uplatnění nároku na náhradu škody poškozeným v adhezním řízení, Právní rozhledy, 1994, č. 10, Srov. Grus, Z., Rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení, Trestněprávní revue, 2004, č. 7, Kučera, J., Adhezní řízení a jeho vztah k civilnímu procesu, Trestněprávní revue, 2006, č. 9

²² Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P., Alternativní řešení trestních věcí v praxi, C. H. Beck, 2000

²³ Ščerba, F., Odklon jako sankční opatření, Trestněprávní revue, 2009, č. 2, Ščerba, F., K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení, Bulletin advokacie, 2006, č. 5

3. Adhezní řízení

Adhezní řízení, řízení, v němž se projednává nárok poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem, nepřekračuje rámec trestního řízení, naopak tvoří jeho nedílnou součást. Jeho zahájení je určováno zásadou dispoziční, zahajuje se totiž výlučně na návrh oprávněného subjektu, a tím je poškozený ve smyslu ustanovení § 43 odst. 3 TŘ. V adhezním řízení lze projednat pouze tzv. majetkovou škodu v širším smyslu, kterou se rozumí škoda vzniklá tím, že byl trestným činem zmenšen majetek poškozeného, ale také jiná materiální újma, pokud její náhradu příslušné předpisy o odškodňování přiznávají.²⁴ Adhezní řízení je charakteristické tím, že soud v jeho rámci aplikuje řadu hmotněprávních předpisů mimotrestní povahy, o které se nárok poškozeného opírá. Jedná se především o občanský zákoník, zákoník práce a obchodní zákoník.

3.1. Význam adhezního řízení, porovnání uplatnění nároku poškozeným v trestním a civilním řízení

V úvodu této podkapitoly bych chtěla upozornit na to, že si nekladu za cíl podat podrobný rozbor všech výhod a nevýhod adhezního řízení, všech možností, které skýtá pro poškozeného oproti řízení civilnímu, a naopak. Chtěla bych na tomto místě zmínit pouze několik skutečností.

Adhezní řízení poskytuje poškozenému oproti civilnímu řízení poměrně snadný a také rychlý způsob dosažení uspokojení nároku na náhradu škody, který navíc postrádá finanční náročnost občanskoprávního řízení. Připojení se poškozeného se svým nárokem na náhradu škody k trestnímu řízení není vázáno na splnění řady náročných podmínek (jednotlivé požadavky kladené trestním řádem na uplatnění nároku na náhradu škody jsou podrobně rozebrány níže). Díky adheznímu řízení může dojít k uspokojení nároku poškozeného poměrně rychle a současně s rozhodnutím o vině a trestu,²⁵ poškozený tak nemusí absolvovat obě řízení, tedy trestní a civilní, být tak nucen si opětovně připomínat a znovu prožívat před soudem nepříjemné vzpomínky. Finanční stránka hraje také svou zásadní roli a to především, co se soudního poplatku a

---

²⁴ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. I. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 338

²⁵ Grus, Z., Rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení, Trestněprávní revue, 2004, č. 7, str. 204

nákladů zastoupení týče. Uplatní-li poškozený nárok na náhradu škody v trestním řízení, tento jeho úkon, na rozdíl od žaloby v civilním řízení, soudnímu poplatku nepodléhá. Navíc nelze vynechat ani problematiku promlčení. Pokud poškozený uplatní nárok na náhradu škody řádně a včas, promlčecí lhůta se staví, poškozený tak může zabránit případnému promlčení svého nároku. Trestní řízení je také možné uzavřít některým z tzv. odklonů. Význam, který mají tyto alternativy standardního trestního řízení pro poškozeného, je podrobně rozebrán v následující kapitole. Na druhou stranu určitá nevýhoda adhezního řízení oproti řízení civilnímu spočívá v jeho předmětu. Předmětem adhezního řízení může být pouze nárok na náhradu majetkové škody v širším smyslu.

Na rozdíl od civilního řízení nenese poškozený v adhezním řízení důkazní břemeno; trestní řád nezakotvuje ani povinnost poškozeného předložit jednotlivé důkazy osvědčující jeho nárok, avšak orgány činné v trestním řízení disponují oprávněním vyžadovat od osob zúčastněných na řízení součinnost a je také ostatně v zájmu poškozeného,²⁶ aby příslušné důkazy předložil, protože bez jeho přičinění by bylo mnohdy nemožné způsobenou škodu prokázat. Na druhou stranu je však zapotřebí upozornit na to, že na problematiku důkazního břemene poškozeného v adhezním řízení lze nalézt mnoho názorů a pohledů.²⁷ V civilním řízení nese povinnost důkazní, břemeno tvrzení a důkazní břemeno v zásadě žalobce (poškozený) a navíc nelze opomenout novelu občanského soudního řádu realizovanou zákonem č. 7/2009 Sb., která zavedením zákonné koncentrace řízení a upravením institutu přípravného jednání (§ 114c OSŘ), do jehož ukončení je v zásadě možné předkládat nová tvrzení a důkazní návrhy, požadavky kladené na poškozeného v občanském soudním řízení ještě zvýšila.

Trestní řád přiznává poškozenému, který má podle zákona proti obviněnému nárok na náhradu škody, významná procesní práva, jejichž aktivní výkon směřuje a přispívá k uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody, zejména může navrhnout zajištění svého nároku na majetku obviněného v souladu s ustanovením § 47 TŘ, splní-li podmínky § 51a odst. 1 TŘ, má právo na právní pomoc poskytnutou zmocněncem bezplatně resp. za sníženou odměnu. Významná procesní práva má poškozený také

---

²⁶ Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 496

²⁷ Srov. Grus, Z., Rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení, Trestněprávní revue, 2004, č. 7, str. 205-206, Kučera, J., Adhezní řízení a jeho vztah k civilnímu procesu, Trestněprávní revue, 2006, č. 9, str. 260

v řízení ve věcech občanskoprávních. Například je oprávněn navrhnout vydání předběžného opatření dle ustanovení § 76 OSŘ, hrozí-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí mohl být ohrožen. Jsou-li naplněny předpoklady vyžadované občanským soudním řádem pro osvobození od soudních poplatků, může žádat, aby mu byl soudem ustanoven bezplatný zástupce (§ 138 odst. 1, § 30, § 31 OSŘ).

Adhezní řízení nemá význam pouze pro poškozeného, ale je jím také posilován výchovný účinek trestu na obviněného a to v případě, kdy je mu rozhodnutím soudu uložena povinnost poškozenému škodu nahradit.²⁸

Přes tyto nesporné výhody adhezního řízení, také řízení občanskoprávní skýtá pro poškozeného určité přednosti, a to především lze-li předpokládat přílišnou pasivitu ze strany žalovaného, právě ta může vést k vydání rozsudku pro uznání (§ 114b odst. 5, § 114c odst. 6, § 153a OSŘ) nebo rozsudku pro zmeškání (§ 153b OSŘ) při splnění podmínek občanským soudním řádem stanovených. Někdy je možné očekávat, že se poškozený domůže uspokojení svého nároku na náhradu škody v civilním řízení podstatně dříve než v řízení adhezním, a to například koná-li se společné řízení proti více spoluobviněným, poškozeného se přitom týká pouze skutek jednoho obviněného a z navržených důkazů lze očekávat, že v trestním řízení bude probíhat poměrně dlouhé a složité dokazování. Přesto platí, že trestní řízení, kde, na rozdíl od řízení občanskoprávního, jsou dány poměrně přísné a krátké lhůty, znamená zpravidla pro poškozeného rychlejší cestu vedoucí k uspokojení jeho nároku na náhradu škody. Nicméně již výše zmiňovaná novela občanského soudního řádu uskutečněná zákonem č. 7/2009 Sb., která nově upravila doručování, zavedla zákonnou koncentraci řízení a přípravné jednání, přispěla významnou měrou ke zrychlení občanskoprávního řízení. V občanskoprávním řízení je také možné, na rozdíl od trestního řízení, uzavřít nebo schválit soudní smír a také schválit dohodu o náhradě škody.

Poškozený tak často musí zvážit, která cesta bude pro něj nejpříjemnější. Uplatní-li však poškozený řádně svůj nárok na náhradu škody v trestním řízení, tato skutečnost s ohledem na ustanovení § 83 odst. 1 OSŘ zakládá překážku litispendence ve vztahu k řízení občanskoprávnímu. V případě, že by poškozený následně svůj názor změnil a chtěl by se domáhat uspokojení svého nároku na náhradu škody v řízení ve

---

²⁸ Růžicka, M., Púry, F., Zzulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 455

věcech občanskoprávních poté, co již svůj nárok řádně uplatnil v trestním řízení, musel by svůj návrh na náhradu škody v trestním řízení vzít nejprve zpět a to do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě, v opačném případě civilní soud musí vyčkat právní moci rozhodnutí v trestní věci. Je-li však nejprve zahájeno řízení civilní, trestní řád nebrání tomu, aby se poškozený domáhal uspokojení svého nároku v řízení adhezním. Trestní řád překážku zahájeného řízení ve smyslu ustanovení § 83 odst. 1 OSŘ nezná a je také vyloučeno použití analogie. Pouze v případě, že již bylo o nároku poškozeného vydáno rozhodnutí v občanskoprávním řízení, byť ještě nenabylo právní moci, nelze dle ustanovení § 44 odst. 3 TŘ podat návrh, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost tuto škodu nahradit.

3.2. Poučení poškozeného a řádné uplatnění nároku na náhradu škody

Na tomto místě bych chtěla zdůraznit zásadní význam toho, aby byl poškozený orgány činnými v trestním řízení poučen o svých procesních právech, zde tedy o právu navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit škodu způsobenou poškozenému trestným činem, a to nejen o samotné možnosti tento svůj nárok v trestním řízení uplatnit, ale také o tom, že jeho návrh nesplňuje požadavek řádného uplatnění nároku, aby mu tímto způsobem byla tedy dána možnost případné nedostatky odstranit. Poučení poškozeného je v tomto směru nezbytné, na poškozeném nelze spravedlivě požadovat důkladnou znalost právních předpisů, orgány činné v trestním řízení tak pro něj představují zdroj informací zásadního významu. Poškozený tak často z důvodu nedostatku poučení svůj nárok na náhradu škody v trestním řízení řádně neuplatní.

Poučovací povinnost by měla být ze strany orgánů činných v trestním řízení striktně dodržována, nesprávné, neúplné nebo dokonce chybějící poučení již ve stádiu přípravného řízení může mít pro poškozeného fatální následky. Příkladem lze uvést situaci, kdy samosoudce vydá trestní příkaz v souladu s § 314e TŘ, činí tak bez projednání věci v hlavním líčení na základě spisového materiálu, který mu byl předložen, jehož součástí je případně i návrh poškozeného, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit škodu způsobenou poškozenému trestným činem, ten však pro nedostatek poučení často nenaplní požadavek řádného

uplatnění nároku na náhradu škody a tato skutečnost tak samosoudci brání o tomto nároku rozhodnout. Trestní příkaz se dle § 314f TŘ následně doručuje poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody, tedy pouze poškozenému, který splnil požadavek řádného uplatnění nároku, v opačném případě se trestní příkaz poškozenému nedoručí. Poškozený se tak pro nedostatek poučení může domnívat, že požadavky zákona naplnil, svůj nárok řádně uplatnil, ale přitom skutečnost je jiná. Protože se v tomto případě poškozenému trestní příkaz nedoručuje, poškozený se nemusí dozvědět, že trestní řízení skončilo, což může někdy vést k promlčení jeho nároku na náhradu škody.

Pokud tedy poškozený z důvodu nedostatku poučení svůj nárok neuplatnil způsobem a formou, kterou vyžaduje zákon, nejedná se o podstatnou vadu řízení²⁹ ve smyslu ustanovení § 258 odst. 1 písm. a TŘ, a nelze se tedy úspěšně domáhat nápravy podáním odvolání proti rozsudku. Literatura³⁰ zvažuje možnost poškozeného žádat náhradu škody podle zákona č. 82/1998., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem při splnění příslušných podmínek v tomto zákoně stanovených, a to z důvodu absence anebo pro nesprávnost či neúplnost poučení, které tak vedlo k tomu, že poškozený svůj nárok řádně a včas neuplatnil.

Je důležité upozornit na to, že pokud se poškozený dostaví k hlavnímu líčení, předseda senátu se ho dle ustanovení § 206 odst. 2 TŘ po přednesení obžaloby dotáže, zda navrhuje, aby soud uložil obžalovanému povinnost škodu nahradit a v jakém rozsahu. Pokud tedy poškozený ať už z důvodu nedostatku poučení, případně z jiného důvodu svůj nárok na náhradu škody neuplatnil způsobem a formou, kterou vyžaduje zákon, je v tomto okamžiku poškozenému dána poslední možnost takto učinit a soud by měl poškozeného o tom poučit v souladu s ustanovením § 46 TŘ. Na tomto místě je tedy možné napravit předchozí vadu řízení spočívající v tom, že poškozený nebyl řádně poučen, a tudíž svůj nárok na náhradu škody neuplatnil náležitým způsobem a formou, poškozeného řádně poučit a dopomoci tomu, aby naplnil všechny podmínky stanovené trestním řádem k účinnému uplatnění nároku na náhradu škody.

---

²⁹ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. I. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 338

³⁰ Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 428

Co se týče samotného opomenutí předsedy senátu dotázat se poškozeného, zda uplatňuje nárok na náhradu škody, literatura³¹ připouští, že je to možné posuzovat jako porušení ustanovení o řízení předcházejícímu rozsudku, které tak způsobilo, že rozsudek výrok o náhradě škody neobsahuje a poškozený je tudíž oprávněn podat odvolání dle ustanovení § 246 odst. 2 TŘ.

Na druhou stranu, pokud se poškozený k hlavnímu líčení nedostaví a svůj nárok předtím v trestním řízení, ať už z důvodu nesprávného poučení nebo z jiného důvodu, řádně neuplatnil, výše uvedená možnost nápravy nepřichází v úvahu. Je zapotřebí pamatovat na to, že soud v tomto případě nerozhoduje o právech poškozeného ani podle § 206 odst. 3, resp. 4 TŘ a poškozenému se tedy opis rozsudku nedoručuje, jak je tomu v situaci, kdy soud rozhodnutí podle § 206 odst. 3, resp. 4 TŘ učiní.³² Poškozený by tak měl ve svém vlastním zájmu vyvinout určitou aktivitu a to zejména proto, aby zabránil promlčení svého nároku na náhradu škody a zachoval si případně také možnost jej účinně uplatňovat v občanskoprávním řízení.

3.3. Podmínky řádného uplatnění nároku na náhradu škody

Zahájení adhezního řízení, jak již bylo uvedeno výše, je určováno zásadou dispoziční. K tomu, aby soud byl oprávněn se nárokem poškozeného zabývat, zákon vyžaduje, aby poškozený svůj nárok uplatnil, a vylučuje tak rozhodování o náhradě škody z moci úřední. Přitom je zapotřebí, aby takto poškozený učinil způsobem a formou, jež nemůže zakládat pochybnost, že skutečně tuto náhradu požaduje. Zřejmost toho, že žádá, aby soud v trestním řízení o jeho nároku rozhodl, musí z jeho návrhu přímo vyplývat.³³ Látal J.³⁴ dále uvádí na příkladech, co nemůže být považováno za uplatnění nároku na náhradu škody v souladu s ustanovením § 43 odst. 3 TŘ. Vyjádřili se poškozený pouze, že „bude požadovat náhradu škody v plné výši“, „se připojí s nárokem na náhradu způsobené škody“, „se připojí s náhradou k trestnímu řízení“, „se

---

³¹ Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 465

³² Srov. Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. I. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 1049

³³ Látal, J., Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení, Příručky Ministerstva spravedlnosti, sv. 54, 1994, str. 76

³⁴ Látal, J., Náležitosti řádného uplatnění nároku na náhradu škody poškozeným v adhezním řízení, Právní rozhledy, 1994, č. 10, str. 345

připojí s nárokem až v řízení před soudem“, nebude tento jeho návrh považován za řádně učiněný, tedy v souladu s ustanovením § 43 odst. 3 TŘ, a soud o něm vůbec nerozhodne.

Nárok na náhradu škody může být přitom účinně uplatněn pouze osobou k tomu oprávněnou, tou se rozumí nejen poškozený ve smyslu ustanovení § 43 odst. 3 TŘ, ale také zákonný zástupce poškozeného (§ 45 odst. 1 TŘ), jeho zmocněnec (§ 50 TŘ) a opatrovník (§ 45 odst. 2 TŘ), popřípadě společný zmocněnec (§ 44 odst. 2 TŘ) a právní nástupce poškozeného (§43 odst. 2 TŘ) při dodržení podmínek v těchto ustanoveních uvedených. Přitom je nezbytné, aby orgány činné v trestním řízení věnovaly náležitou pozornost tomu, zda nárok na náhradu škody skutečně uplatnila osoba, které toto právo podle zákona náleží. Z. Grus³⁵ upozorňoval na to, že je zapotřebí patřičně přezkoumat, zda tato osoba vůbec byla ke dni stíhaného jednání subjektem práva, zda mohla být vůbec poškozena nebo byl poškozen někdo jiný. Nelze přitom opomenout také povinnost orgánů činných v trestním řízení zkoumat, zda se jedná o osobu, která není zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům není omezena.

Podle původního znění trestního řádu mohl učinit návrh dle § 43 odst. 3 také prokurátor. Tato jeho pravomoc byla zrušena novelou trestního řádu realizovanou zákonem č. 178/1990 Sb., což se na jedné straně setkal s pozitivními ohlasy, na straně druhé s kritikou, a navíc se také objevily návrhy na znovuoobnovení pravomoci státního zástupce navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost škodu nahradit. Nemyslím si přitom, že by byla správná změna právní úpravy, která by svěřila státnímu zástupci neomezenou dispozici s tímto oprávněním, tedy především taková změna, jež by mu mimo jiné umožnila učinit návrh dle § 43 odst. 3 TŘ i proti vůli samotného poškozeného, jak tomu bylo před uvedenou novelou, a přikláním se více méně k tomu, co uvádí M. Růžička.³⁶ Možnost znovuzavedení tohoto oprávnění státního zástupce přichází podle něj v úvahu u toho poškozeného, u něž jsou dány odůvodněné pochybnosti, že nemůže hájit svá práva, a v úvahu nepřichází využití

---

³⁵ Grus, Z., Rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení, Trestněprávní revue, 2004, č. 7, str. 204

³⁶ Růžička, M., Púry, F., Zetulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 699-670

jiných institutů upravených trestním řádem, sloužících k ochraně práv poškozeného, protože by byly zjevně nedostatečné.

Dalším požadavkem, který podmiňuje, aby soud o nároku poškozeného rozhodl, je jeho včasné uplatnění. Časové vymezení, kdy je možné nárok poškozeného uplatnit, ohraničují dva okamžiky, a to okamžik, kdy takto může poškozený učinit nejdříve, a tím je okamžik podání trestního oznámení, a okamžik poslední, nejzazší možnosti poškozeného připojit se se svým nárokem k trestnímu řízení, kterým se rozumí okamžik před zahájením dokazování v hlavním líčení, tedy dříve než soud zahájí výslech obžalovaného. Dále k tomuto přistupují určité specifické případy, kdy tato lhůta stanovená v § 43 odst. 3 TŘ bude také zachována. Byl-li v řízení o odvolání, v řízení o dovolání, popřípadě v řízení o stížnosti pro porušení zákona zrušen rozsudek původní a u soudu prvního stupně se koná celé hlavní líčení znovu, ne tedy pouze jeho část, připouští se, aby poškozený uplatnil svůj nárok teprve v tomto novém hlavním líčení. Nová možnost poškozenému uplatnit svůj nárok na náhradu škody bude dána také v situaci, kdy bylo hlavního líčení odročeno v souladu s ustanovením § 219 TŘ a po tomto odročení se pro existenci důležitých důvodů konalo opětovně celé hlavní líčení znovu. Obdobně tomu bude také v případě, kdy došlo k zpětvzetí obžaloby státním zástupcem podle § 182 TŘ nebo věc byla vrácená státnímu zástupci k došetření a následně byla státním zástupcem podána obžaloba nová.

Určitá problematická situace může nastat, pokud samosoudce ve věci vydá trestní příkaz, o nároku poškozeného může totiž rozhodnout pouze, pokud jej poškozený uplatnil před jeho vydáním. Trestní řád však neobsahuje ustanovení, které by stanovilo povinnost samosoudce informovat poškozeného o svém záměru rozhodnout ve věci trestním příkazem. Na tuto skutečnost upozorňoval zejména Z. Grus.³⁷ Poškozený není tedy informován o úmyslu samosoudce takto učinit, ani o době, kdy chce k tomuto kroku přistoupit. Proto navrhoval, aby samosoudce byl povinen poškozeného informovat o svém úmyslu ukončit trestní řízení vydáním trestního příkazu, aby tak byla zajištěna předvídatelnost soudního rozhodování. Jeví se důležité, aby poškozenému byla takto dána možnost svůj návrh doplnit, pozměnit, upřesnit a zároveň předložit potřebné

---

³⁷ Grus, Z., Rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení, Trestněprávní revue, 2004, č. 7, str. 206

důkazy. Je však otázka do jaké míry by tato povinnost zatěžovala soudy nad určitou přijatelnou hranici a byla by tak na újmu rychlosti řízení.

Z návrhu učiněného poškozeným v souladu s ustanovením § 43 odst. 3 TŘ musí být zřejmé nejen z jakých důvodů, ale také v jaké výši svůj nárok na náhradu škody uplatňuje. K naplnění první podmínky přitom postačí, jestli poškozený uvede, že skutkem, pro který je obviněný stíhán, mu byla způsobena škoda a že tedy právě z tohoto důvodu svůj nárok na její náhradu uplatňuje.³⁸ Návrh poškozeného sice musí obsahovat výši škody, postačí však uvedení její minimální výše vzhledem k tomu, že skutečná škoda je často na počátku trestního řízení obtížně zjistitelná, určitelná a vyplyne na povrch až v jeho průběhu. Poškozený pak může v průběhu trestního řízení v souladu se zásadou dispoziční její výši měnit, upřesnit a to až do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě v hlavním líčení, případně ve veřejném zasedání v řízení o odvolání. Návrh poškozeného přitom nemusí obsahovat konkrétní částku, která by vyčíslila výši škody, stačí, když poškozený uvede takové údaje ve svém návrhu, z nichž lze přesnou výši této škody jednoznačně zjistit, toto splňuje například uvedení bodového hodnocení bolestného či ztížení společenského uplatnění.³⁹

Dále je zapotřebí, aby poškozený ve svém návrhu uvedl osobu, vůči níž svůj nárok uplatňuje. Tento požadavek určitosti, konkretizace osoby hraje zvláště důležitou úlohu v momentě, kdy se jedná o věc více obviněných a koná-li se v ní zároveň společné řízení podle § 20 TŘ.⁴⁰ V závislosti na hmotněprávním předpise, o který se nárok poškozeného opírá, může poškozený navrhnout, aby tyto osoby odpovídaly za škodu solidárně, tedy rukou společnou a nerozdílnou, nebo podle podílu své účasti na jejím způsobení, anebo podle míry zavinění. Přičemž první zmíněná alternativa přináší největší jistotu, že nárok poškozeného bude skutečně uspokojen. Soud není navrhovanou alternativou poškozeného vázán, může tedy obviněným například uložit solidární odpovědnost, ačkoli poškozený navrhoval odpovědnost podle podílu účasti na jejím způsobení, příslušný právní předpis však musí tyto konkrétní možnosti

---

³⁸ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. I. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 316

³⁹ Látal, J., Náležitosti řádného uplatnění nároku na náhradu škody poškozeným v adhezním řízení, Právní rozhledy, 1994, č. 10, str. 347

⁴⁰ Látal, J., Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení, Příručky Ministerstva spravedlnosti, sv. 54, 1994, str. 76

připouštět.⁴¹ Poškozený sice může uplatnit svůj nárok pouze vůči jednomu obviněnému, anebo pouze vůči několika obviněným, musí však mít na paměti, že po zahájení dokazování v hlavním líčení nemůže dodatečně uplatnit svůj nárok vůči těm obviněným, vůči nimž to neučinil již dříve a také soud nemůže uložit povinnost k náhradě škody tomu obviněnému, vůči němuž poškozený náhradu škody neuplatnil, a to i přestože se na jejím vzniku podílel.⁴²

Poslední podmínka spočívá v absenci překážek bránících tomu, aby poškozený svůj nárok dle § 43 odst. 3 TŘ uplatnil. Poškozený nemůže učinit návrh dle § 43 odst. 3 TŘ v okamžiku, kdy bylo již v občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení vydáno rozhodnutí, a to i přestože dosud nenabýlo právní moci. Tuto překážku, kterou jsem již zmínila výše, trestní řád upravuje v § 44 odst. 3. Je také vyloučeno, aby poškozený uplatnil v trestním řízení nárok na náhradu jiné škody než majetkové škody v širším smyslu, nelze tedy žádat například náhradu nemajetkové újmy, uplatňovat nárok na výživné nebo požadovat vydání bezdůvodného obohacení atd.

Srovnáme-li současnou právní úpravu, její nároky, které klade na poškozeného k naplnění požadavku příslušné formy a způsobu uplatnění nároku na náhradu škody, s právní úpravou minulou, obsaženou v trestních řádech předchozích, může se zdát, že aktuální úprava je na poškozeného až příliš náročná, co se dodržení všech podmínek a předpokladů uplatnění nároku na náhradu škody vyžadovaných zákonem týče. Právě proto hraje stěžejní roli již výše zmiňované poučení poškozeného o jeho právech, zahrnující také upozornění poškozeného na to, že jeho návrh příslušné náležitosti nesplňuje. Náležité poučení vytváří předpoklad k tomu, aby poškozený svůj nárok řádně a včas uplatnil.

3.4. Škoda uplatitelná v adhezním řízení

Již výše bylo uvedeno, že předmětem adhezního řízení je pouze majetková škoda v širším smyslu a jen její náhrady se lze v trestním řízení domáhat. Tento pojem zahrnuje újmu, která nastala v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná

---

⁴¹ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. I. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 342

⁴² Látal, J., Náležitosti řádného uplatnění nároku na náhradu škody poškozeným v adhezním řízení, Právní rozhledy, 1994, č. 10, str. 346

v penězích. Nemusí přitom jít pouze o majetkovou škodu vzniklou tím, že byl trestným činem zmenšen majetek poškozeného, ale patří zde také jiná materiální újma, pokud její náhradu příslušné předpisy o odškodňování přiznávají (například bolestné, náhradu ztížení společenského uplatnění, dávky nemocenského pojištění, dávky důchodového zabezpečení). Poškozenému lze v adhezním řízení přiznat nejen náhradu skutečné škody, ale také náhradu ušlého zisku (například ušlý bankovní úrok).⁴³

Blíže bych chtěla upozornit na jednotlivé nároky v případě škody na zdraví. Pokud tedy byla trestným činem způsobena škoda na zdraví, lze se v trestním řízení domáhat především odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění (§ 444 ObčZ, § 372 ZPr), což jsou nároky čistě osobní povahy, smrtí poškozeného tedy zanikají. Bolestné a ztížení společenského uplatnění se odškodňuje jednorázově v penězích, a pokud jde o výši náhrady, ta se určuje podle vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, v jejíchž přílohách je každé jednotlivé poškození vyjádřeno sazbou bodového ohodnocení. Jednomu bodu pak odpovídá částka 120 Kč. Uvedená vyhláška je podrobována oprávněné kritice. Přestože hodnota bodu byla zvýšena z původních 30 Kč na 120 Kč, lze poškozenému v trestním řízení přiznat často nízkou částku v poměru ke vzniklé újmě na zdraví, nejde-li o zvlášť výjimečný případ hodný mimořádného zřetele, kdy soud je oprávněn výši odškodnění stanovenou podle této vyhlášky přiměřeně zvýšit. Je zapotřebí upozornit na to, že v občanskoprávním řízení, na rozdíl od trestního řízení, přichází v úvahu tuto skutečnost řešit prostřednictvím současného využití žaloby podle § 13 ObčZ a domoci se tak vyšší náhrady.

V případě škody na zdraví (anebo na životě) se dále hradí účelné náklady spojené s léčením (§ 449 ObčZ, § 373 ZPr), jestliže nejsou hrazeny z nemocenského pojištění, a jejich náhrada se poskytuje tomu, kdo tyto prostředky vynaložil. Podle zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, konkrétně § 55 odst. 1 je pojišťovna oprávněna vyžadovat od třetích osob náhradu škody, pokud v důsledku zaviněného protiprávního jednání těchto osob vynaložila náklady na péči poskytnutou osobám, které jsou účastníky zdravotního pojištění.⁴⁴ Nárok na náhradu těchto nákladů

---

⁴³ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 1835-1836

⁴⁴ Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 487

lze rovněž přiznat přímo v adhezním řízení. Dále je možné v trestním řízení nahradit ztrátu na výdělku, náklady na výživu pozůstalých, přiměřené náklady spojené s pohřbem a také přiznat jednorázové odškodnění pozůstalým.

Současná právní úprava neumožňuje, aby se poškozený účinně domáhal přiměřeného zadostiučinění, náhrady nemajetkové újmy a také vydání bezdůvodného obohacení přímo v trestním řízení. Pokud by poškozený takový nárok uplatňoval, soud by postupoval analogicky dle ustanovení § 206 odst. 4 TŘ, tedy by rozhodl, že poškozený není oprávněn domáhat se přiznání nároku na náhradu škody v trestním řízení. Uvedená skutečnost, tak nutí poškozeného obracet se na řízení občanskoprávní, jež pro něj představuje finančně náročnější cestu, která ho zároveň nutí opětovně prožívat nepříjemné vzpomínky, což se případně poté může odrazit v jeho celkovém zdravotním stavu. To je logicky důvodem, že tuto možnost často vůbec nevyužije.

Současná právní úprava tak byla podrobena kritice ze strany některých odborníků.⁴⁵ V nedávné době byly uskutečněny určité konkrétní kroky směřující ke změně právní úpravy, jež by poškozenému v trestním řízení výše uvedené nároky umožnila účinně uplatňovat. Již v únoru loňského roku byl v Poslanecké sněmovně předložen návrh zákona (sněmovní tisk 1040/0), jenž navrhoval rozšířit předmět adhezního řízení, který by zahrnoval nejen tedy majetkovou škodu v širším smyslu, ale bylo by možné v jeho rámci rozhodovat také o náhradě nemateriální újmy (morální a jiné škody). K jeho schválení však před koncem funkčního období Poslanecké sněmovny nedošlo. V lednu letošního roku byl tak v Poslanecké sněmovně předložen další návrh zákona (sněmovní tisk 229/0) a v případě jeho přijetí bude trestní řád umožňovat v rámci adhezního řízení poškozenému přiznat nejen nárok na náhradu nemajetkové újmy, ale také nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Důvodová zpráva k tomuto návrhu zákona uvádí, že touto cestou bude odstraněn určitý dlouhodobě pociťovaný deficit právní úpravy, protože poškozený bude moci již v rámci trestního řízení dosáhnout úplné satisfakce a vyrovnat se tak s nepříznivými následky trestného činu. Poškozený, kterému byla trestným činem způsobena nemajetková újma nebo na jehož úkor se pachatel bezdůvodně obohatil, bude moci v trestním řízení vykonávat také ta práva, která byla doposud svěřena pouze poškozenému s právem na

---

⁴⁵ Grus, Z., Rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení, *Trestněprávní revue*, 2004, č. 7, str. 206

náhradu majetkové škody v širším smyslu. Očekávána změna právní úpravy by tak měla vézt k posílení postavení poškozeného v trestním řízení. Vše však závisí na tom, jak se k tomu postaví praxe. Požadavky na soudce ohledně znalosti jednotlivých hmotněprávních předpisů mimotrestní povahy se zvýší. Budou soudy uvedené nároky poškozenému skutečně přiznávat? A nebudou ho tedy odkazovat na řízení ve věcech občanskoprávních, ačkoli by předpoklady pro rozhodnutí o nároku poškozeného přímo v trestním řízení byly dány?

Kromě výše uvedených nároků nelze v trestním řízení uplatňovat a následně přiznat nárok na dlužné výživné. Protože adhezní řízení v podstatě nahrazuje řízení občanskoprávní, je zapotřebí pamatovat na to, že jeho předmětem je pouze majetková škoda, o níž lze rozhodnout v řízení ve věcech občanskoprávních ve smyslu § 7 OSŘ, což je například vyloučeno v případě existence nároku na zaplacení daně, pojistného, poplatku, cla a jiné podobné povinné platby.⁴⁶

3.5. Rozhodování soudu v adhezním řízení

O nároku poškozeného na náhradu škody rozhodne soud pouze v případě je-li trestní řízení ukončeno vydáním rozsudku (§ 225 až 227 TŘ), zjednodušeného rozsudku (§ 314d odst. 3 TŘ) nebo trestního příkazu (§ 314f odst. 1 písm. e TŘ), jestliže tedy soud nepostupuje podle § 221 až 224 TŘ, a jsou-li zároveň splněny další podmínky: poškozený řádně a včas svůj nárok na náhradu škody uplatnil, soud neučinil rozhodnutí podle § 206 odst. 3, 4 TŘ o tom, že určitou osobu jako poškozeného k hlavnímu líčení nepřipouští nebo že svůj nárok na náhradu škody v trestním řízení uplatňovat nemůže, poškozený svůj návrh nevzal zpět a ani se nevzdal svých procesních práv.⁴⁷

Co se způsobu rozhodování týče, jsou-li tedy naplněny výše uvedené podmínky, v úvahu přicházejí následující alternativy postupu a to v závislosti na tom, zda se jedná o rozsudek odsuzující nebo zprošťující. Jestliže je obžalovaný obžaloby zproštěn, soud vždy musí poškozeného s jeho nárokem na náhradu škody odkázat podle § 229 odst. 3 TŘ na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným

---

⁴⁶ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 1837

⁴⁷ Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 475

orgánem. Jiný postup je v tomto případě vyloučen. V situaci, kdy soud obžalovaného pro trestný čin odsuzuje, uznává ho tedy vinným, může soud zcela, nebo z části poškozenému přiznat nárok na náhradu škody, a to za předpokladu, jestliže nárok i jeho výše jsou výsledky hlavního líčení odůvodněny (§ 228 TŘ). Na situace, kdy nárok poškozeného na náhradu škody nelze náležitě prokázat, pamatuje ustanovení § 229 odst. 1, 2 TŘ, v tomto případě soud poškozeného odkáže na řízení občanskoprávní nebo na řízení před jiným příslušným orgánem, a to buď s celým uplatněným nárokem, nebo s jeho částí. Soud přitom není oprávněn návrh poškozeného zamítnout. Rozhodnutí podle § 228 a 229 TŘ tvoří součást rozsudku a má podobu samostatného oddělitelného výroku.⁴⁸

Soud může učinit rozhodnutí podle § 228 odst. 1 TŘ, tedy škodu poškozenému přiznat, pouze v případě současného naplnění určitých předpokladů. Vyžaduje se, aby soud rozhodl odsuzujícím rozsudkem, dále je zapotřebí, aby existovala příčinná souvislost, kauzální nexus, mezi škodou a skutkem vykazujícím znaky trestného činu, jehož spácháním byl obžalovaný uznán vinným. V adhezním řízení lze přitom poškozenému přiznat pouze nárok na náhradu majetkové škody, který se opírá o příslušná ustanovení předpisů hmotného práva a jehož výše i odpovědnost obžalovaného za škodu byla v trestním řízení dostatečně prokázána. Přiznání nároku na náhradu škody nesmí bránit zákonná překážka.⁴⁹ Tou se například rozumí skutečnost, že právo na náhradu škody již bylo promlčeno za předpokladu, že dlužník uplatnil námitku promlčení.

S poukazem na to, co již bylo uvedeno v předchozí podkapitole, jedním z předpokladů řádného uplatnění nároku na náhradu škody je, že z návrhu musí být patrné, v jaké výši se nárok na náhradu škody uplatňuje. Tuto výši nároku může poškozený v průběhu hlavního líčení upřesnit. Poškozeným takto uplatněná výše nároku je pro soud závazná svou horní hranicí v souladu se zásadou *ne ultra petita partitum*, poškozenému nelze přiznat více, než sám požaduje. Na druhou stranu soud je povinen snížit tento uplatněný nárok poškozeného o některé částky, a to například o částku, která již byla poškozenému uhrazena. K tomuto kroku může soud přistoupit také tehdy, zjistí-li spoluzavinění poškozeného a v několika dalších případech. Vždy když soud náhradu

---

⁴⁸ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 1832

⁴⁹ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 1833

škody sníží o uvedené částky, nemůže nárok poškozeného, co se těchto částek týče, zamítnout, ale vždy poté postupuje podle § 229 odst. 2 TŘ, poškozeného s touto částí nároku odkáže na řízení občanskoprávní nebo na jiné příslušné řízení. Soud však není vázán pouze návrhem poškozeného, určitá omezení a limity rozsahu náhrady škody obsahují některé právní předpisy, jako příklad lze uvést ustanovení § 444 odst. 3 ObčZ, v němž je pevnou částkou stanoveno jednorázové odškodnění pozůstalých za škodu způsobenou usmrcením. Přitom postupovat podle § 228 a poškozenému nárok na náhradu škody přiznat je možné pouze pokud je škoda v hlavním líčení zjištěna a prokázána alespoň v minimální výši.⁵⁰

Poškozený, který navrhuje, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit škodu způsobenou poškozenému trestným činem, by si měl být vědom toho, že především od jeho návrhu, se odvíjí to, co je mu možné v trestním řízení přiznat. Přisouzení úroků z prodlení a poplatku z prodlení je podmíněno návrhem poškozeného a ten je také povinen upřesnit jejich výši. Soud nemusí poškozenému přiznat pouze peněžitou náhradu v české měně, právní předpisy znají i některé další způsoby náhrady škody, avšak rozhodnout o nich může soud pouze na návrh poškozeného. Jsou-li tedy kromě návrhu poškozeného splněny navíc některé další podmínky, soud může obžalovanému stanovit povinnost k náhradě škody naturální restitucí, dále je možné rozhodnout, že škodu lze hradit z věcí, které pachatel nabyt z majetkového prospěchu trestného činu a to na základě ustanovení § 442 odst. 3 ObčZ, dle ustanovení § 47a odst. 3 TŘ lze nárok poškozeného uspokojit ze složené peněžité jistoty poskytnuté namísto zajištění nároku poškozeného na majetku obviněného. Návrh poškozeného je také jedním z předpokladů přisouzení nároku na náhradu škody v cizí měně podle § 228 odst. 3 TŘ. Soud může rozhodnout také o povolení splátek, avšak nezbytnou podmínkou tohoto rozhodnutí není návrh poškozeného.

Trestní řád, a to konkrétně v § 228 odst. 2 vyžaduje, aby výrok, kterým se obžalovanému ukládá povinnost škodu nahradit, naplnil určité obsahové požadavky. Především je zapotřebí, aby přesně označoval osobu oprávněnou a nárok, který jí byl přiznán. Jak již bylo uvedeno výše, výrok učiněný podle § 228 TŘ je součástí rozsudku a v případě, že nedojde k dobrovolnému splnění povinnosti, poslouží toto rozhodnutí

---

⁵⁰ Růžicka, M., Púry, F., Zzulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 491-494

jako exekuční titul.⁵¹ Výrok, kterým se stanoví povinnost k náhradě škody, je vykonatelný podle obecných ustanovení trestního řádu, tedy stává se vykonatelným ihned po nabytí právní moci rozsudku (§ 139 odst. 1 TŘ).

Je žádoucí, aby soud zbytečně nevyužíval postupu podle § 229 odst. 1, 2 TŘ a neodkazoval tak poškozeného na řízení občanskoprávní, případně jiné příslušné řízení více než je nezbytně nutné.⁵² Přitom podle znění § 228 odst. 1 TŘ je tento postup vyloučen a poškozeného tedy nelze odkázat na jiné řízení v případě, kdy je výše škody součástí popisu skutku uvedeného ve výroku rozsudku, jímž se obžalovaný uznává vinným, pokud poškozenému nebyla doposud škoda v této výši uhrazena a přiznání nároku na její náhradu nebrání zákonná překážka. Jsou-li tyto podmínky naplněny soud je povinen poškozenému nárok na její náhradu v této výši přiznat.

Rozhodnout výrokem o řádně a včasně uplatněném nároku poškozeného podle § 229 odst. 1 TŘ je možné pouze pokud je dána alternativně existence jednoho z důvodů, které toto ustanovení předpokládá. Odkázat poškozeného na řízení občanskoprávní nebo na řízení před jiným příslušným orgánem s celým uplatněným nárokem lze tedy pouze tehdy, jestliže podle výsledků dokazování není pro vyslovení povinnosti k náhradě škody podklad, nebo pro rozhodnutí o této povinnosti by bylo zapotřebí provádět další dokazování, které by již přesáhlo potřeby trestního stíhání a podstatně by je protáhlo. Přestože tedy soud nerozhodne o uplatněném nároku poškozeného meritorně, rozhodnutí učiněné podle § 229 TŘ není pro poškozeného zcela bez významu. Toto rozhodnutí dokládá, že poškozený svůj nárok na náhradu škody řádně a včas v řízení uplatnil, a tato skutečnost je důležitá především s ohledem na možné promlčení nároku.⁵³ Po dobu řízení se totiž promlčecí lhůta staví a opětovně běží, jakmile rozhodnutí podle § 229 TŘ nabude právní moci. Uvedené rozhodnutí je zapotřebí odlišit od postupu podle § 206 odst. 3, 4 TŘ promlčecí lhůta v tomto případě běží od tohoto rozhodnutí.⁵⁴

Jestliže soud poškozenému přiznal jen část nároku podle § 228 TŘ, uplatní se postup dle § 229 odst. 2 TŘ. Soud odkáže poškozeného se zbytkem nároku na náhradu

---

⁵¹ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 1848

⁵² Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 508

⁵³ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 1873

⁵⁴ Petříček, L., K postavení poškozeného v trestním řízení, Bulletin advokacie, 2002, č. 6-7, str. 71

škody na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na jiné příslušné řízení. Nelze přitom opomenout skutečnost, že v případě, že soud rozhodne pouze o části uplatněného nároku na náhradu škody a se zbytkem poškozeného odkáže na řízení občanskoprávní, poškozený tak sice má exekuční titul k té části nároku, jež mu byla přiznána, ale dokazování v civilním řízení, které bude následovat, bude často podstatně ztíženo, a to především proto, že soud bude muset v rámci dokazování oddělit tu část nároku, která již byla poškozenému přiznána, od té části, o níž doposud rozhodnutí učiněno nebylo.⁵⁵

Pokud výrok o náhradě škody v rozsudku chybí nebo nebyl učiněn správně, může poškozený, který splnil podmínky vyžadované zákonem, a tedy řádně a včas svůj nárok na náhradu škody uplatnil, podat proti výroku o náhradě škody odvolání podle § 246 odst. 1 písm. d, § 247 odst. 1 TŘ. Poškozený je oprávněn dle § 246 odst. 2 TŘ odvoláním napadnout rozsudek také z důvodu toho, že došlo k porušení zákona v řízení, které rozsudku předcházelo v případě, že toto porušení mohlo způsobit, že výrok o náhradě škody v rozsudku učiněn nebyl nebo také je-li tento výrok z tohoto důvodu nesprávný.⁵⁶

Literatura se však rozchází v posouzení otázky, zda odvolání proti rozsudku může podat také poškozený, který postupem podle § 206 odst. 3,4 nebyl k trestnímu řízení připuštěn, přestože jinak svůj nárok na náhradu škody řádně a včas uplatnil. Zatímco některý zdroj tuto možnost výslovně nepřipouští,⁵⁷ publikace jiná⁵⁸ hovoří o protichůdnosti názorů týkajících se této problematiky a přiklání se spíše k možnosti opačné s poukazem na to, že poškozený může v odvolání namítat porušení zákona v řízení, které rozsudku předcházelo, spočívající právě v nesprávné aplikaci ustanovení § 206 odst. 3 nebo 4 TŘ, která tak vedla k tomu, že výrok o náhradě škody v napadeném rozsudku chybí, přestože nárok na náhradu škody byl poškozeným řádně a včas uplatněn. První zmíněný přístup je založen především na argumentaci, že v případě že soud učinil rozhodnutí dle § 206 odst. 3 TŘ, tedy rozhodl o tom, že určitou osobu jako poškozeného k hlavnímu líčení nepřipouští, nenáleží této osobě žádná práva poškozeného, a tedy ani oprávnění podat odvolání proti výroku o náhradě škody.

---

⁵⁵ Slunský, P., Vazba adhezního řízení na občanské právo a civilní proces, Bulletin advokacie, 2001, č. 3, str. 76-77

⁵⁶ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 1936

⁵⁷ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 1936

⁵⁸ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol., Trestní právo procesní, 3. vydání, C. H. Beck, 2007, str. 871

4. Poškozený a procesní odklony

Procesní odklony, instituty, jejichž uplatnění má za následek to, že trestní řízení nekončí standardním způsobem, tedy rozhodnutím o vině a uložení trestu, instituty, které umožňují v zásadě rychlé a efektivní vyřízení trestní věci, instituty, prostřednictvím nichž se pachatel blíže seznámí s následky svého činu, se škodlivostí svého jednání, a díky tomuto poznání lze očekávat, že se dosáhne daleko většího výchovného působení na pachatele a preventivního účinku, než by tomu bylo v případě uložení trestu, instituty, při jejichž realizaci dochází k tomu, že zájem státu na potrestání pachatele ustupuje do pozadí před zájmy poškozeného, před zájmy na komplexním, celkovém urovnání sociálních a právních vztahů, které byly trestným činem narušeny.⁵⁹

Platná právní úprava, konkrétně trestní řád a zákon o soudnictví ve věcech mládeže, rozlišuje následující typy odklonu:

- Podmíněné zastavení trestního stíhání
- Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání
- Narovnání
- Odložení věci při současném schválení narovnání
- Odstoupení od trestního stíhání mladistvého

Postavení poškozeného v trestním řízení se v rámci aplikace těchto institutů upevňuje, dochází k posílení jeho práv. Tyto alternativy standardního trestního řízení umožňují, aby poškozený dosáhl náhrady škody poměrně jednoduchou cestou a podstatně dříve, než by to bylo možné v rámci adhezního řízení. Poškozený tak často ani nemusí absolvovat soudní řízení vzhledem k tomu, že rozhodnout o uzavření trestního řízení některým z těchto institutů lze již v rámci přípravného řízení, a poškozený se tak může vyhnout často nepříjemnému, dlouhému a traumatickému projednávání věci před soudem. Charakteristickým rysem těchto alternativ standardního trestního řízení je také to, že se řeší konflikt mezi pachatelem a poškozeným, hledají se

---

⁵⁹ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P., Alternativní řešení trestních věcí v praxi, C. H. Beck, 2000, str. 18, 36

určité společné cesty, společná řešení, která mohou mít pro poškozeného zásadní význam. Na tomto místě stoupá úloha mediace.⁶⁰

Požadavky na řádné a včasné uplatnění nároku na náhradu škody, které jsou na poškozeného v rámci tzv. odklonu kladeny, nejsou tak přísné, jako požadavky, kterými zákon podmiňuje zahájení adhezního řízení. Trestní řád nestanoví okamžik poslední možnosti poškozeného uplatnit svůj nárok na náhradu škody, jak tomu činí ve standardním trestním řízení. Přesto je důležité, aby poškozený uplatnil svůj nárok na náhradu škody včas, a to hned z několika důvodů. Především tedy proto, aby bylo vůbec možné jednotlivý odklon v trestním řízení realizovat. Sám poškozený by měl mít zájem na včasné náhradě škody, a tudíž by měl za tímto účelem svůj nárok uplatnit co nejdříve a zároveň ho náležitě doložit a konkretizovat. Není také překážkou uskutečnění těchto alternativ standardního trestního řízení zcela neformální vypořádání škody mimo trestní řízení, které může dokonce předcházet samotnému zahájení trestního řízení.⁶¹

Je zapotřebí upozornit na to, že existují dva přístupy k tomu, jestli je možné trestní stíhání podmíněně zastavit a schválit narovnání také ve stádiu řízení před odvolacím soudem. Zatímco někteří tuto možnost striktně odmítají,⁶² jiní připouštějí, že lze za použití analogie podle ustanovení § 257 odst. 1 TR a § 223a odst. 1 TR uskutečnit tyto postupy také v odvolacím řízení.⁶³

Je tedy možné shrnout, že uplatnění tzv. odklonu přináší řadu výhod, a to tedy nejen poškozenému, obviněnému, ale také orgánům činným v trestním řízení. Je však nutné zdůraznit, že se jedná o postup fakultativní, trestní řád nestanoví soudu, ani státnímu zástupci povinnost zkoumat, zda jsou splněny podmínky pro schválení toho určitého odklonu a v případě, že by přeci jen naplněny byly a příslušné orgány činné v trestním řízení by si toho byly vědomy, není zákonem stanovena povinnost skončit trestní řízení tímto způsobem. Také obviněný a poškozený mohou učinit v tomto směru pouze podnět, kterému však nekoresponduje žádná povinnost, a pokud tedy soud a

---

⁶⁰ Srov. Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 559-561, Císařová D., Čížková, J., Několik poznámek k otázce narovnání jako zvláštního způsobu řízení, ratio legis a vztah k předpisům práva občanského, Trestní právo, 1998, č. 6, str. 10-11

⁶¹ Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 566, 576

⁶² Srov. Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 2350

⁶³ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. 6 Tdo 505/2003

v přípravném řízení státní zástupce s tímto způsobem vyřízení věci nesouhlasí, nevydávají o tom žádné rozhodnutí.⁶⁴

Přestože tedy není zákonem zakotvena povinnost soudu a v přípravném řízení povinnost státního zástupce zkoumat, zda podmínky pro uplatnění některé této alternativy standardního trestního řízení jsou dány, je vhodné, aby se tímto orgány činné v trestním řízení zabývaly. Je to ostatně také v jejich vlastním zájmu. Avšak pokud orgány činné v trestním řízení shledají určitý odklon jako optimální řešení dané věci, je zapotřebí pamatovat na to, že obviněného a ani poškozeného nelze žádným způsobem nutit k účasti na něm. Samostatnou problematiku pak tvoří otázka, do jaké míry si je veřejnost vědoma těchto procesních institutů. Něco jiného je to pak u obviněného vzhledem k tomu, že je zastoupen v trestním řízení advokátem. Poškozený však často o existenci těchto alternativ standardního trestního řízení neví, natož o tom, že by k takovému vyřízení věci mohl učinit podnět.

Řada odborníků⁶⁵ poukazuje na to, jak se tzv. odklony v praxi osvědčily, ale také na to, že nejsou využívány do té míry, jak by být užívány mohly. Jednak jsou tady určitá zákonná omezení, která je zapotřebí dodržovat, druhou věcí je potom samotný přístup soudů a státních zástupců k tomuto způsobu vyřízení věci. Co se tedy zákonných omezení týče, de lege ferenda se navrhuje řada změn, které by umožnily ještě širší uplatnění těchto procesních institutů. Příkladem lze uvést zavedení povinnosti obviněného odpracovat několik hodin veřejně prospěšných prací namísto povinnosti složit přiměřenou peněžní částku k obecně prospěšným účelům,⁶⁶ která tvoří nezbytnou podmínku k tomu, aby mohlo být schváleno narovnání. U podmíněného odložení podání návrhu na potrestání se pak navrhuje rozšíření způsobů, kterými by se mohl podezřelý s poškozeným vyrovnat.⁶⁷

Velice zajímavé jsou údaje z předchozích let, které uvádějí Statické ročenky kriminality. Zatímco institut podmíněného zastavení trestního stíhání je využíván poměrně často, institut narovnání jen nepatrně (například v roce 2009 bylo 6494 krát

---

⁶⁴ Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A., K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení, *Trestní právo*, 1997, č. 2, str. 6-7

⁶⁵ Ščerba, F., Odklon jako sankční opatření, *Trestněprávní revue*, č. 2, 2009, str. 35, Coufal, P., K očekávané rektifikaci trestního řádu, *Trestní právo*, č. 10, 2010, str. 15-16

⁶⁶ Ščerba, F., Odklon jako sankční opatření, *Trestněprávní revue*, 2009, č. 2, str. 35

⁶⁷ Ščerba, F., K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení, *Bulletin advokacie*, 2006, č. 5, str. 22-23

trestní stíhání podmíněně zastaveno, 2581 krát bylo podání návrhu na potrestání podmíněně odloženo a pouze v 269 případech bylo schváleno narovnání), což je ale také oprávněně způsobeno tím, že tento institut, jeho příprava, klade poměrně vysoké časové nároky a několika dalšími faktory. Především však do očí bijí rozdíly mezi jednotlivými kraji v aplikaci těchto alternativ standardního trestního řízení. Například v Jihomoravském kraji, ve srovnání s kraji ostatními, bylo v přípravném řízení trestní stíhání nejčastěji podmíněně zastaveno a to v řadě několika let s poměrně vysokým početním rozdílem.

V následujících podkapitolách rozebírám jednotlivé procesní odklony, přičemž v úvodu každé z nich nejprve uvádím obecně podmínky, za nichž lze v trestním řízení jednotlivé odklony realizovat, a následně se věnuji těm otázkám a aspektům, které se týkají převážně pouze poškozeného.

4.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Institut podmíněného zastavení trestního stíhání představuje nejstarší z tzv. odklonu, k jehož zavedení došlo novelou trestního řádu, uskutečněnou zákonem č. 292/1993 Sb., který nabyl účinnosti 1. 1. 1994. K tomu, aby soud a v přípravném řízení státní zástupce mohl rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání, je zapotřebí, aby byly současně naplněny určité podmínky, které jsou stanoveny v 307 odst. 1 TŘ. Tento postup lze tedy realizovat za předpokladu, že se jedná o řízení o přečinu, obviněný se k činu doznal, vyjádřil s tímto způsobem vyřízení věci souhlas, nahradil škodu, v případě, že byla trestným činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradu uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takovéto rozhodnutí považovat za dostačující. Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je rozhodnutím sui generis, jež má formu usnesení, v němž je stanovena zkušební doba v délce šesti měsíců až dvou let (§ 307 odst. 2 TŘ).

Podmíněné zastavení trestního stíhání je institutem, jehož využívání v praxi je poměrně časté a příhodné především u nedbalostních trestných činů spáchaných v dopravě. Na rozdíl od narovnání je ho možné využít, a tedy trestní stíhání podmíněně zastavit, také v řízeních o trestných činech, kterými nebyla způsobena škoda.

V případech, kdy trestným činem přesto škoda způsobena byla, trestní řád nestanoví jako jeden z předpokladů realizace tohoto institutu souhlas poškozeného, což však neznamená, že role poškozeného v jeho rámci není důležitá. Je sice možné trestní stíhání podmíněně zastavit i v případě výslovného nesouhlasu poškozeného, avšak takhle postupovat lze pouze, pokud požadavky poškozeného jsou nepřiměřené a zároveň všechny předpoklady této alternativy klasického trestního řízení vyžadované ustanovením § 307 odst. 1 TŘ jsou dány a soud nebo v přípravném řízení státní zástupce považuje tento způsob vyřízení věci za dostačující.

Nesouhlas poškozeného může mít přitom nejrůznější příčiny, zejména tedy poškozený nemusí mít stejnou představu o výši škody a o výši její náhrady s obviněným a s orgány činnými v trestním řízení. V tomto případě je důležité, aby se poškozený trestního řízení aktivně účastnil a v souladu s ustanovením § 89 odst. 2 TŘ opatřil a předložil důkazy, které jeho nárok prokazují. Je zapotřebí pamatovat na to, že orgány činné v trestním řízení nemohou vycházet pouze z návrhu poškozeného, ale především z výše škody, která jimi byla zjištěna.⁶⁸ Poškozený nemusí také souhlasit se způsobem náhrady škody nebo může z nejrůznějšího důvodu upřednostňovat vyřízení věci v klasickém trestním řízení před tím, aby trestní řízení bylo ukončeno tímto alternativním způsobem. Tímto důvodem může být zejména skutečnost, že rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání není exekucním titulem na rozdíl od rozhodnutí podle § 228 odst. 1 TŘ. Pokud tedy bylo rozhodnuto o podmíněném zastavení trestního stíhání a poškozený s tímto postupem nesouhlasí, trestní řád mu umožňuje podat proti tomuto rozhodnutí stížnost dle ustanovení § 307 odst. 5 TŘ, v níž může důvody svého nesouhlasu blíže specifikovat. Přitom je také možné stížnost podat, aniž by v ní důvody svého nesouhlasu uváděl (§ 147 odst. 1 TŘ). Podaná stížnost má odkladný účinek.

V rámci podmíněného zastavení trestního stíhání je možné vypořádat pouze majetkovou škodu v širším smyslu. Předmět náhrady se tedy shoduje s předmětem adhezního řízení, a co se týče jeho bližšího vymezení, odkázala bych na to, co již bylo uvedeno výše. Pokud jde o jednotlivé způsoby náhrady této škody, zákon připouští několik alternativ. Obviněný může škodu poškozenému nahradit přímo, nebo

---

⁶⁸ Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 577

s poškozeným o její náhradě uzavřít dohodu, anebo učinit jiná potřebná opatření k její náhradě. Přitom by měl zvolit především prvně zmíněný způsob, a tedy škodu poškozenému přímo nahradit, pokud je to v jeho možnostech a schopnostech.⁶⁹

Pokud obviněný poškozenému škodu neuhradí přímo, v úvahu připadají další alternativy jejího vypořádání. Především může uzavřít s poškozeným o její náhradě dohodu. Je příhodné a užitečné zejména proto, aby se předešlo případným sporům, učinit tuto dohodu písemnou formou anebo její obsah zachytit v protokolu, ačkoli může být uzavřena jakýmkoli způsobem, který zákon připouští. Není přitom zapotřebí, aby tato dohoda byla zajištěna některým ze zajišťovacích institutů občanského práva, protože v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání se obviněnému uloží povinnost škodu poškozenému během zkušební doby nahradit a tedy se předpokládá, že obviněný je dostatečně motivován k jejímu naplnění hrozbou, že pokud tak neučiní, v trestním stíhání bude pokračováno (§ 308 odst. 1 TR).⁷⁰

Poslední možnost, kterou trestní řád připouští jako alternativu vypořádání škody, spočívá v jiném potřebném opatření. Pod tento pojem lze zahrnout nejrozumnější úkony ze strany obviněného. Obviněný především může nahlásit příslušné pojišťovně vznik škody jako pojistnou událost a poskytnout jí potřebnou součinnost, dále může uložit finanční částku, která koresponduje výši škody, do úschovy soudu. Tato dvě opatření, jelikož nevyžadují součinnost ze strany poškozeného, přicházejí v úvahu zejména také v situaci, kdy poškozený náhradu škody odmítá. Na druhou stranu, pokud poškozený náhradu škody odmítá, není vyloučeno, v určitých případech, postupovat podle ustanovení § 307 odst. 1 TR, a tedy rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání, aniž by obviněný učinil jakékoli opatření k náhradě škody, ovšem orgány činné v trestním řízení musí zvlášť pečlivě zkoumat, jsou-li naplněny všechny podmínky realizace tohoto postupu a také jedná-li se o alternativu vhodnou a není-li na místě zvolit postup jiný. Pokud obviněný před orgány činnými v trestním řízení pouze slíbil nebo prohlásil, že poškozenému nahradí škodu, kterou mu trestným činem způsobil,

---

⁶⁹ Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 578

⁷⁰ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 2329

nejedná se v tomto případě o jiné potřebné opatření k náhradě škody a obviněný tak nenaplní podmínku ustanovení § 307 odst. 1 písm. b) TŘ.⁷¹

Je zapotřebí upozornit na to, že pokud obviněný učinil jiné potřebné opatření k náhradě škody, neukládá se mu v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání povinnost poškozenému škodu nahradit, jak je tomu v případě, kdy obviněný uzavře s poškozeným o náhradě škody dohodu (§ 307 odst. 3 TŘ). Pouze pokud byla mezi obviněným a poškozeným uzavřena dohoda o náhradě škody a obviněnému uložena povinnost k její náhradě, je zapotřebí, aby orgán činný v trestním řízení, který trestní stíhání podmíněně v prvním stupni zastavil, zkoumal, zda obviněný splnil povinnost škodu nahradit (§ 308 odst. 1 TŘ). Tuto skutečnost nelze zjišťovat při rozhodování o tom, zda se obviněný osvědčil, v situaci, kdy učinil jiné potřebné opatření k náhradě škody, a tudíž mu povinnost k její náhradě v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání uložena nebyla.⁷² Jestliže poškozený z jakéhokoli důvodu nesouhlasil s jiným potřebným opatřením k náhradě škody (například ho považoval za nedostatečné k tomu, aby uspokojilo veškeré jeho nároky) a orgán činný v trestním řízení i přes protest poškozeného trestní stíhání podmíněně zastavil, je zapotřebí, aby proti tomuto rozhodnutí podal stížnost podle § 307 odst. 5 TŘ. Poškozený je sice také osobou oprávněnou k podání stížnosti proti rozhodnutí, že se obviněný osvědčil (§ 308 odst. 4 TŘ), ale v tomto případě již nemůže účinně namítat skutečnost, že jeho nároky nebyly během zkušební doby dostatečně uspokojeny apod.

Již výše byly naznačeny některé situace, kdy přestože tedy škoda není úplně vypořádána ve vztahu ke všem poškozeným, příslušný orgán činný v trestním řízení je oprávněn v souladu se zákonem trestní stíhání podmíněně zastavit. Vždy by tak měl činit po pečlivém přezkoumání všech podmínek ustanovení § 307 odst. 1 TŘ, zvážení zda je tento postup dostačující a posouzení není-li vhodné zvolit jiný způsob vyřízení věci. V praxi se mohou objevit případy, kdy poškozený nemusí náhradu škody z nejrůznějších důvodů požadovat, případně může chtít náhradu v nižší výši, než na jakou má podle zákona nárok. Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nebrání také skutečnost, že v době rozhodování o tomto odklonu nejsou k dispozici

---

⁷¹ Srov. Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 565, 572, 579

⁷² Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 10. 2002, sp. zn. 4 Tz 62/2002

všechny podklady pro stanovení výše náhrady. Uvedenou situaci lze řešit nejrůznějšími způsoby. Obviněný může poskytnout poškozenému zálohu, která by měla předpokládané nároky poškozeného pokrýt, anebo s ním o těchto nárocích uzavřít smlouvu, jejímž obsahem bude závazek obviněného poškozenému zbylou škodu nahradit v momentě vyjasnění, konkretizace její výše.⁷³

4.2. Narovnání

Dalším z tzv. odklonu, narovnáním, je možné trestní řízení uzavřít od 1. 9. 1995, tedy od nabytí účinnosti novely trestního řádu, která byla uskutečněna zákonem č. 152/1995 Sb. Obdobně, jak již tomu bylo u rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, také rozhodnutí o schválení narovnání je podmíněno kumulativním naplněním několika podmínek. Rozhodnout o schválení narovnání lze tedy pouze v řízení o přečinu, obviněný musí prohlásit, že skutek, pro který je stíhán, spáchal, a přitom nesmí existovat důvodné pochybnosti o tom, že jeho prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě. Dále trestní řád vyžaduje, aby obviněný uhradil poškozenému škodu přečinem způsobenou nebo učinil potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčinil vzniklou újmu. Obviněný je povinen složit na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku, která je určena konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům a není zřejmě nepřiměřená závažnosti trestného činu. Navíc s tímto způsobem vyřízení věci musí vyslovit souhlas nejen obviněný, ale také poškozený a před rozhodnutím o schválení narovnání je zapotřebí obviněného a také poškozeného vyslechnout. Schválit narovnání lze poté pouze v případě, že soud a v přípravném řízení státní zástupce považuje tento způsob vyřízení věci za dostačující.

Novela trestního řádu uskutečněna zákonem č. 283/2004 Sb. umožnila od 1. 7. 2004 aplikovat institut narovnání také ve zkráceném přípravném řízení. Konkrétně, dle § 179c odst. 2 písm. f TŘ, je státnímu zástupci ve zkráceném přípravném řízení zákonem svěřeno oprávnění věc odložit, rozhodl-li o schválení narovnání. Pokud jde

---

⁷³ Srov. Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 578-579

o jednotlivé podmínky, za nichž se tento postup uplatní, použije se obdobně ustanovení § 309 a násl. TR.

Odchýlit se od klasického průběhu trestního řízení a rozhodnout o schválení narovnání přichází v úvahu u těch trestných činů, které mají povahu konfliktu, sporu mezi obviněným a poškozeným, přičemž trestní řád nestanoví konkrétní výčet trestných činů, u nichž lze přistoupit k tomuto způsobu vyřízení věci. Takovou úpravu předpokládá věcný záměr nového trestního řádu.

Institut narovnání upřednostňuje zájmy poškozeného před zájmem státu na odsouzení a potrestání pachatele a jeho cílem, účelem, smyslem je především celkové urovnání všech vztahů, které byly mezi obviněným a poškozeným trestným činem narušeny a nelze ho tedy zužovat pouze na prostou náhradu škody a poukazovat na přínos, který má pro rychlost a hospodárnost trestního řízení.⁷⁴ Právní úprava nezakazuje uzavřít trestní řízení touto alternativou trestního řízení klasického, jestliže v roli poškozeného vystupuje stát nebo územně samosprávný celek. Avšak je otázkou, zda je takové řešení skutečně na místě, tedy jestli se v tomto případě, kdy není trestným činem dotčena soukromá sféra, jedná o řešení vhodné. V. Matula⁷⁵ upozorňoval na to, že tady chybí něco jako „očista“ obviněného a satisfakce poškozeného. De lege ferenda, tedy ve věcném záměru nového trestního řádu, se zamýšlí vyloučit možnost uzavřít narovnání v těch případech, kdy práva poškozeného bude v trestním řízení uplatňovat stát nebo územně samosprávný celek.

Pokud trestným činem nebyla způsobena škoda, není možné v trestním řízení přistoupit k tomuto způsobu vyřízení věci, a tedy trestní řízení ukončit schválením narovnání. Zákon vyžaduje, aby tu byl poškozený, osoba, která vyjadřuje s tímto postupem souhlas a jejíž souhlas nelze nahradit. Právě proto při aplikaci tohoto odklonu procesní postavení poškozeného nabývá na významu, je silnější, než je tomu v případě podmíněného zastavení trestního stíhání.⁷⁶

---

⁷⁴ Srov. Růžicka, M., Púry, F., Zetulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 562, Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 2335-2337

⁷⁵ Matula, V., Několik poznámek k aplikaci institutu narovnání v trestním řízení, Trestní právo, 1999, č. 3, str. 18

⁷⁶ Růžicka, M., Púry, F., Zetulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 585

Jako poškozený zde vystupuje nejen osoba, která je oprávněna uplatnit svůj nárok na náhradu škody v adhezním řízení, ale poškozeným se pro účely narovnání rozumí každý, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda (§ 41 odst. 1 TR). Jestliže je poškozených více, je zapotřebí, aby s narovnáním vyjádřili souhlas všichni poškození. Literatura však zdůrazňuje, že není možné s ohledem na některé situace chápat okruh poškozených neomezeně. Proto by nemělo bránit realizaci narovnání to, že poškozený postrádá zájem se trestního řízení účastnit nebo jestliže je nemožné zjistit, kde se poškozený zdržuje. Jako určité omezující hledisko lze připustit také skutečnost, že narovnání by mělo především sloužit k tomu, aby se pachatel vyrovnal s osobami, které byly trestným činem postiženy bezprostředně a právě s nimi by mělo být realizováno vyjednávání, což však neznamená, že pachatel není povinen vypořádat se také s ostatními poškozenými.⁷⁷ Někteří odborníci navrhují upřesnit právní úpravu, konkrétně pojem poškozeného pro účely narovnání, tak, aby schválení narovnání bylo podmíněno pouze souhlasem poškozeného, který byl trestným činem dotčen bezprostředně, a pouze s ním by tedy bylo vyjednáváno, ale zároveň narovnání by bylo možné schválit jen v případě, že se pachatel vyrovnal se všemi poškozenými. Smyslem této změny právní úpravy by bylo především zajistit širší využití tohoto institutu a jednotný přístup orgánů činných v trestním řízení k posuzování osob, které je možné považovat pro účely narovnání za poškozené a které nikoli.⁷⁸

Zákon, konkrétně ustanovení § 310a TR, vylučuje účast právního nástupce poškozeného na tomto řízení. Není tedy připuštěno, aby práva poškozeného v řízení o narovnání vykonával ten, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody. Uvedenou situaci je zapotřebí odlišit od případu, kdy byl trestným činem poškozený usmrcen a pozůstalý uplatňuje samostatný a originární nárok na náhradu škody například dle § 444 odst. 3 ObčZ, jenž byl úmrtím poškozeného založen.⁷⁹

Aby byl naplněn výše uvedený základní cíl narovnání, aby tedy byly urovnány všechny vzájemné vztahy mezi obviněným a poškozeným, je zapotřebí vypořádat

---

⁷⁷ Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 562

⁷⁸ Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtek, J., Vybrané poznatky z výzkumu institutu narovnání, Právní praxe, 2000, č. 5, str. 337

⁷⁹ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 2350

především všechny škodlivé následky trestného činu. Trestní řád, konkrétně institut narovnání umožňuje poškozenému dosáhnout nejen náhrady škody, která mu byla trestným činem způsobena, tedy náhrady majetkové škody v širším smyslu, jež je předmětem adhezního řízení, ale v rámci narovnání je možné vypořádat také újmu, která poškozenému trestným činem obviněného vznikla. Předmětem narovnání může být tedy také újma nemajetková, vrácení bezdůvodného obohacení a poškozený může uplatnit i některé nároky další. Je oprávněn požadovat například náhradu zvýšených nákladů na chod domácnosti, které vynaložil v důsledku vážného zranění při dopravní nehodě a také náhradu nákladů za zapůjčení automobilu, jestliže jeho vozidlo bylo při dopravní nehodě poškozeno a nemohl ho tedy používat.⁸⁰

Pokud jde o výši náhrady škody, ta by měla být především předmětem dohody mezi obviněným a poškozeným. Avšak soud by neměl schválit narovnání v případě, že poškozený zneužívá svého postavení, hrozbou, že nevyjádří s narovnáním souhlas, nutí obviněného přistoupit na jeho požadavky, které překračují určitou hranici, jež by ještě případně mohla být shledána jako přijatelná, ve smyslu, že by byly poškozenému odčiněny i další nepříznivé následky trestného činu. Avšak v této situaci by měl soud a v přípravném řízení státní zástupce zvážit, zda nejsou naplněny podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání, kde souhlas poškozeného netvoří nezbytný předpoklad jeho realizace.⁸¹

Co se způsobu vypořádání škody podmiňujícího schválení narovnání týče, zákon umožňuje několik alternativ. Předně škoda může být obviněným poškozenému nahrazena přímo, dále je trestním řádem připuštěna možnost toho, aby obviněný učinil potřebné úkony k náhradě této škody, případně jinak odčinil újmu vzniklou trestným činem.

Předtím než poškozený přistoupí na druhou zmíněnou alternativu, a vyjádří tedy s ní souhlas, měl by pamatovat na to, že schválením narovnání dochází k zastavení trestního stíhání a to, na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání, definitivnímu. Jakmile tedy rozhodnutí o schválení narovnání nabude právní moci, obviněného nenutí splnit svůj závazek hrozba, že v trestním stíhání by mohlo být

---

⁸⁰ Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 564

⁸¹ Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 565, Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 2340

pokračováno, jak tomu je v případě odklonu předchozího. Dále by si měl poškozený uvědomit, že rozhodnutí o schválení narovnání má formu usnesení, jež není samo o sobě exekučním titulem a v případě, že by škoda následně nahrazena nebyla, byl by nucen obrátit se se svým nárokem na řízení občanskoprávní a v jeho rámci pak není vyloučeno, že soud dospěje k odlišnému závěru o tom, kdo za škodu odpovídá a v jakém rozsahu.⁸² Schválené narovnání v trestním řízení je zapotřebí odlišit od dohody o narovnání ve smyslu ustanovení § 585 ObčZ, ačkoli není vyloučeno, že by v následném řízení ve věcech občanskoprávních nebylo možné schválené narovnání za dohodu o narovnání dle § 585 ObčZ považovat, ovšem musely by být naplněny podmínky ustanovení § 585 ObčZ. Jsou-li splněny předpoklady vyžadované občanským zákoníkem, lze v určitém případě posoudit konkrétní narovnání, jež bylo v trestním řízení realizováno, v následném řízení občanskoprávním jako uznání dluhu.⁸³

Z důvodů výše uvedených, pokud jde o potřebné úkony k náhradě škody, měl by poškozený upřednostnit, je-li to možné, takové úkony, které představují exekuční titul samy o sobě. Příkladem lze uvést notářský zápis a uzavření soudního smíru podle občanského soudního řádu. Schválení rozhodnutí o narovnání obecně vyžaduje, aby úkony potřebné k náhradě škody poskytovaly poškozenému jistotu, že k uspokojení jeho nároku skutečně a neprodleně dojde, a to nezávisle na tom, že obviněný následně změní svůj názor a rozhodne se svůj závazek neplnit. Právě proto jsou na tyto úkony kladeny vysoké nároky. Není tedy možné, aby obviněný s poškozeným uzavřel pouhou dohodu o náhradě škody, aniž by současně nebyla zajištěna například ručením (§ 546-550 ObčZ), zřízením zástavního práva (§ 152 a násl., § 552 ObčZ), dohodou o srážkách ze mzdy a jiných příjmů (§ 551 ObčZ) apod., tedy některým ze zajišťovacích institutů v občanském zákoníku upraveném.⁸⁴

Pokud bylo v trestním řízení schváleno narovnání a poškozený z jakýchkoli důvodů, které nemusí, ale může specifikovat (§ 147 odst. 1 TŘ), s tímto rozhodnutím nesouhlasí, je oprávněn proti němu podat stížnost, jež má odkladný účinek (§ 309 odst. 2 TŘ).

---

⁸² Srov. Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 567

⁸³ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 2340-2341

⁸⁴ Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 572-573

4.3. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání

Institut podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, jako další formu tzv. odklonu, zavedla novela trestního řádu provedená zákonem č. 283/2004 Sb., jejíž účinnost nastala 1. 7. 2004. Tato novela tak řešila problém, který vyplýval ze skutečnosti, že zkrácené přípravné řízení je vedeno proti podezřelému, tedy proti osobě, proti níž nebylo doposud zahájeno trestní stíhání, a nikoli proti obviněnému, a tudíž nebylo možné v jeho rámci realizovat narovnání a podmíněné zastavení trestního stíhání.

Státnímu zástupci je tedy umožněno rozhodnout ve zkráceném přípravném řízení o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání, jsou-li splněny podmínky obsažené v § 179g odst. 1 TŘ. Trestní řád v tomto ustanovení jednak odkazuje na podmínky, za jejichž existence lze rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání, tedy na ustanovení § 307 TŘ, a zároveň také stanoví podmínky zvláštní, a tedy v tomto ustanovení přímo vyžaduje, aby se podezřelý k činu doznal, nahradil škodu, pokud byla činem způsobena a s podmíněným odložením podání návrhu na potrestání vyslovil souhlas. Rozhodnout o tom, že se podání návrhu na potrestání podmíněně odkládá, může státní zástupce poté pouze v případě, že vzhledem k osobě podezřelého, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a okolnostem případu důvodně považuje takovéto rozhodnutí za dostačující. Je však zapotřebí upozornit na to, že ačkoli ustanovení § 179g odst. 1 TŘ odkazuje na podmínky obsažené v § 307 TŘ, stanoví některé podmínky totožné s § 307 TŘ nebo vůči tomuto ustanovení speciálně, a tedy nelze ustanovení § 307 TŘ použít, a to ani, pokud jde o kategorii trestných činů, protože zkrácené přípravné řízení lze konat pouze o těch trestných činech, u nichž je dána věcná příslušnost okresního soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta, a tedy pouze v řízeních o těchto trestných činech lze rozhodnout o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání.⁸⁵

Někteří odborníci⁸⁶ upozorňují na určitou překážku širšího využití tohoto institutu. Pokud jde totiž o způsob náhrady škody, zákon připouští pouze jednu alternativu. Podezřelý musí poškozenému škodu přímo nahradit, a tedy v úvahu

---

⁸⁵ Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. I. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 1480

⁸⁶ Srov. Ščerba, F., K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení, Bulletin advokacie, 2006, č. 5, str. 22-23, Coufal, P., K očekávané rektifikaci trestního řádu, Trestní právo, 2010, č. 10, str. 15

nepřipadá, aby uzavřel s poškozeným o její náhradě dohodu anebo učinil některá jiná potřebná opatření k její náhradě, jak tomu je u podmíněného zastavení trestního stíhání. F. Ščerba⁸⁷ se vypořádával s jednotlivými argumenty, které by případně mohly stávající právní úpravu, která připouští pouze jediný způsob, jímž lze škodu poškozenému nahradit, opodstatňovat. Přičemž k argumentaci, že je takto snadněji a rychleji uspokojen nárok poškozeného na náhradu škody a tím zlepšeno jeho postavení, správně uvádí, že také jiná opatření představují pro poškozeného spolehlivý způsob, kterým lze náhrady škody dosáhnout. De lege ferenda lze zvážit, zda by nebylo vhodné v rámci tohoto institutu rozšířit způsoby, kterými lze škodu způsobenou trestným činem vypořádat, a to alespoň o možnost podezřelého uzavřít s poškozeným o její náhradě dohodu, která tedy představuje souhlasný projev vůle podezřelého a poškozeného, a tedy v případě, že poškozený s ní nebude souhlasit, může ji odmítnout.⁸⁸

Samostatnou problematiku pak tvoří posouzení otázky, zda je možné přistoupit k realizaci této alternativy standardního trestního řízení také v tom případě, kdy poškozený náhradu škody odmítá nebo nelze zjistit místo, kde se poškozený zdržuje, a řešit tuto situaci a naplnit tak podmínku náhrady škody například složením peněžní částky, která koresponduje výši škody, do úschovy soudu.⁸⁹ Je však otázka, zda se spíše na tomto místě nejedná pouze o opatření k náhradě škody, které však trestní řád jako možný způsob vypořádání škody, a tedy předpoklad rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání, nestanoví.

Na druhou stranu je zapotřebí pamatovat na to, že podmínku realizace tohoto odklonu netvoří souhlas poškozeného, a tedy případný nesouhlas poškozeného s podmíněným odložením podání návrhu na potrestání nemusí v konkrétním případě zakládat překážku tohoto postupu, pokud jsou jeho ostatní předpoklady naplněny, včetně toho, že státní zástupce považuje tento způsob vyřízení věci za dostačující.⁹⁰

Pro úplnost dodávám, že aplikovat tuto alternativu klasického trestního řízení je možné také v řízeních o trestných činech, jimiž nebyla způsobena škoda. Blíže jsem se

---

⁸⁷ Srov. Ščerba, F., K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení, Bulletin advokacie, č. 5, 2006, str. 23

⁸⁸ Srov. Ščerba, F., K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení, Bulletin advokacie, č. 5, 2006, str. 23

⁸⁹ Srov. Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. I. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 1482

⁹⁰ Srov. Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. I. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008, str. 1482

některým otázkám, které souvisejí s institutem podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, věnovala v podkapitole Podmíněné zastavení trestního stíhání.

4.4. Odstoupení od trestního stíhání

Odstoupení od trestního stíhání je další alternativou klasického trestního řízení, kterou však lze uskutečnit výlučně v řízení proti mladistvým. Tento institut byl zaveden zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže a k jeho realizaci lze přistoupit za současného naplnění několika podmínek. Oprávnění rozhodnout o tomto odklonu je svěřeno soudu pro mládež a v přípravném řízení státnímu zástupci, a to v řízení o provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta, pokud chybí veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého, trestní stíhání není účelné a potrestání není k odvrácení mladistvého od páchaní dalších provinění nutné (§ 70 odst. 1 ZSM). Další předpoklady tohoto postupu, které je zapotřebí naplnit jsou obsaženy v § 68 ZSM. Toto ustanovení především omezuje použití zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých na případy, kdy se podezření ze spáchaného provinění jeví na základě dostatečného objasnění skutkového stavu věci zcela důvodným a mladistvý je připraven nést odpovědnost za spáchaný čin, vypořádat se s jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků jeho provinění. Na tyto podmínky, které vyžadují kumulativní naplnění, pak navazuje ustanovení § 70 odst. 3 ZSM, jež obsahuje demonstrativní výčet situací, v nichž je odstoupení od trestního stíhání optimálním řešením, mezi něž mimo jiné řadí skutečnost, že mladistvý úplně nebo alespoň částečně nahradil škodu způsobenou proviněním, kterou se v tomto ustanovení rozumí majetková škoda v širším smyslu, a poškozený s takovým odškodněním souhlasil.

Tento odklon se vyznačuje určitou specifičností ve srovnání s ostatními výše uvedenými alternativami standardního trestního řízení. Ty upřednostňují zájem poškozeného, kterému je dána přednost před zájmem státu na trestním postihu pachatele. Odstoupení od trestního stíhání mladistvého však považuje za stěžejní

nedostatek veřejného zájmu na dalším trestním stíhání mladistvého a prevenci před pácháním dalších provinění.⁹¹

V rámci tohoto institutu je možné nahradit poškozenému také újmu nemajetkovou, ačkoliv poškozený přímo nemůže uplatnit nárok na její náhradu.⁹² Ustanovení § 68 ZSM totiž stanoví jako jeden z předpokladů realizace zvláštních způsobů řízení, tedy také rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání, připravenost mladistvého přičinit se o odstranění škodlivých následků svého provinění. Což však neznamená, že podmínku tohoto rozhodnutí tvoří skutečnost, že mladistvý musí vypořádat všechny škodlivé následky, ačkoli tak samozřejmě učinit může, z jeho strany však postačí pouhá připravenost škodlivé následky napravit, jež však musí být dána ve vztahu ke všem poškozeným.⁹³

Rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání mladistvého není podmíněno souhlasem poškozeného. Ten podle ustanovení § 70 odst. 3 ZSM vyjadřuje souhlas pouze s rozsahem a způsobem náhrady škody a to je v zásadě také jediná cesta, jak může realizaci tohoto institutu ovlivnit.⁹⁴ Poškozený není ani osobou, jež by byla oprávněna podat proti rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání stížnost, o tomto rozhodnutí se pouze vyrozumí (§ 70 odst. 4 ZSM). Již výše bylo také poukázáno na to, že podmínkou tohoto postupu není úplná náhrada škody a odškodnění všech škodlivých následků provinění, pouze tedy připravenost mladistvého takto učinit. Vzhledem k těmto skutečnostem a také tomu, že rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání představuje definitivní řešení dané věci, a tedy zakládá překážku věci rozhodnuté, je zapotřebí, aby poškozený ve svém vlastním zájmu, pokud chce dosáhnout úplné náhrady škody a vypořádání všech škodlivých následků provinění, vyvinul určitou aktivitu. Může zejména iniciovat uzavření dohody s mladistvým obviněným, která by obsahovala závazek mladistvého nahradit poškozenému také tu škodu, jejíž náhrada mu nebyla poskytnuta před rozhodnutím o odstoupení od trestního stíhání. Dále nesouhlasný postoj poškozeného k rozsahu a způsobu poskytnuté náhrady

---

⁹¹ Srov. Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 588

⁹² Srov. Sotolář, A., Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých, Trestněprávní revue, 2004, č. 6, str. 173

⁹³ Sotolář, A., Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých, Trestněprávní revue, 2004, č. 6, str. 173-175

⁹⁴ Růžicka, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 588

a způsobu zajištění dosud neposkytnuté části, by měl vést příslušný orgán činný v trestním řízení k tomu, že znovu pečlivě zváží vhodnost této alternativy standardního řízení a splnění podmínek její realizace a případně také mladistvého obviněného vyzve k tomu, aby učinil v tomto směru další kroky. To však neplatí v případě, kdy nároky poškozeného jsou nepřiměřené a vycházejí pouze z jeho subjektivního přesvědčení, že nebyl dostatečně odškodněn.⁹⁵ Poškozenému nemusí být škoda nahrazena přímo mladistvým, je připuštěno, aby tak za něj učinila osoba jiná, v úvahu bude přicházet zejména jeho zákonný zástupce. Odstoupit od trestního stíhání mladistvého je možné také v řízení o provinění, kterým škoda způsobena nebyla.

---

⁹⁵ Srov. Sotolář, A., Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých, *Trestněprávní revue*, č. 6, 2004, str. 175, Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007, str. 590, Šámal, P., Válková H., Sotolář, A., Hrušáková, M., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 2. Vydání, C. H. Beck, 2004, str. 707-708

Závěr

Poškozený má v trestním řízení postavení strany, které trestní řád přiznává významná procesní oprávnění. Trestní řízení spolu s aktivní účastí poškozeného v něm by mělo poškozenému umožňovat dosáhnout určité morální satisfakce spočívající v odsouzení pachatele, dále také přispívat k řešení konfliktu mezi pachatelem trestného činu a poškozeným a v neposlední řadě dosáhnout v jeho rámci přiznání nároku na náhradu škody, jestliže jsou splněny zákonné předpoklady.

Ačkoli již řada novel trestního řádu vedla k posílení postavení poškozeného v trestním řízení, pořád jsou zde určité možnosti, které doposud nebyly využity. Jedná se například o oprávnění poškozeného podat odpor proti trestnímu příkazu, zavedení rozhodování orgánů činných v trestním řízení o tom, zda je určitá osoba poškozeným nebo nikoli, proti němuž by mohla dotčená osoba podat stížnost. V úvahu přichází realizace řady návrhů, ale asi není možné souhlasit se všemi. Nelze požadovat, aby poškozenému byla přiznána všechna práva, kterými disponuje v trestním řízení obviněný, který je přeci jen v poněkud odlišném postavení. Je také zájem na zachování rychlosti řízení, která má ostatně význam také pro poškozeného. Čím je řízení delší, tím je déle vystavován jeho často traumatickým účinkům, což může vést až k tzv. sekundární viktimizaci.

Někdy je zásadním problémem samotná praxe. Práva poškozeného často nejsou orgány činnými v trestním řízení respektována, poškozenému jsou odpírána nebo je jejich rozsah podstatně zužován. S tím souvisí případné nesprávné, neúplné nebo dokonce chybějící poučení. Poučení může mít podstatný vliv na účast poškozeného v trestním řízení a často souvisí s četností využívání jeho jednotlivých oprávnění, je proto důležité, aby bylo úplné, správné a přizpůsobené tomu konkrétnímu procesnímu stádiu. Poškozený nemůže vykonávat v trestním řízení svá oprávnění, když o nich neví. Lze tedy hodnotit pozitivně návrh věcného záměru nového trestního řádu, který počítá s právem poškozeného obdržet při prvním kontaktu s orgánem činným v trestním řízení v písemné formě informace o jeho právech v trestním řízení.

Svou pozornost jsem v této práci soustředila především na problematiku náhrady škody, která byla rozebrána jak v rámci adhezního řízení, tak v řízení o odklonech. Někdy jsou tato dvě řízení společně označována jako tzv. adhezní řízení v širším

smyslu. Poukázáno bylo také na některé možnosti řízení občanskoprávního. Pro poškozeného má často přiznání nároku na náhradu škody v trestním řízení zásadní význam, ale dosáhnout toho je bez jeho vlastního přičinění mnohdy nemožné a určitá aktivita z jeho strany je proto nezbytná. Trestní řád sice nestanoví povinnost poškozeného předložit jednotlivé důkazy osvědčující jeho nárok, jak s tím počítá věcný záměr nového trestního řádu, nelze však opomenout oprávnění orgánů činných v trestním řízení vyžadovat od osob zúčastněných na řízení součinnost. Upozorněno bylo také na určité překážky, které často přiznání nároku na náhradu škody zbytečně brání. Konkrétně, ovšem s ohledem na určité situace, lze jmenovat především nedostatek poučení, určitá specifika trestního příkazu, existenci rozhodnutí podle § 206 odst. 3 příp. 4 TR, proti němuž nelze uplatnit stížnost.

Pozornost byla tedy věnována také procesním odklonům. Tyto alternativy představují často rychlejší cestu vedoucí k uspokojení nároku na náhradu škody, nekladou na poškozeného po formální stránce tolik požadavků. Umožňují odčinit také jiné újmy a řadu výhod skýtají dále pro obviněného a orgány činné v trestním řízení. Pohovořeno bylo mimo jiné o překážkách jejich širšího využití, které spočívají jednak v určitých zákonných omezeních a také v přístupu samotných orgánů činných v trestním řízení. Jejich širší využívání v praxi lze ostatně jen doporučit, a za tímto účelem tedy také některé změny právní úpravy, odborná školení soudců, státních zástupců a osob, které zprostředkovávají mediaci a připravují tak důležitý podklad pro rozhodnutí o procesních odklonech, a v neposlední řadě také zajištění větší informovanosti veřejnosti o těchto alternativách.

Předmětem této práce bylo především upozornit na některé skutečnosti, které se týkají poškozeného a jeho postavení v trestním řízení, shrnout jednotlivé názory a úvahy některých odborníků, nastínit možná řešení některých problémů, aby poškozený nestál na okraji pozornosti v trestním řízení, ale aby byl jeho plnohodnotným účastníkem, k jehož zájmům se v trestním řízení skutečně přihlíží.

Seznam zkratek

TŘ - zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

ZSM - zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů

OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

ObčZ - zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ZPr - zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury a pramenů:

Odborná literatura:

1. Císařová, D., Čížková J., Poškozený v československém trestním řízení, Univerzita Karlova, Iuridica Monographia, 1982
2. Císařová, D., Fenyk J., Gřivna, T., a kol., Trestní právo procesní, 5. Vydání, ASPI, 2008
3. Gřivna, T., Soukromá žaloba v trestním řízení, Nakladatelství Karolinum, 2005
4. Jelínek, J., Poškozený v českém trestním řízení, Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998
5. Jelínek J., a kol., Trestní právo procesní, 1. vydání, Leges, 2010
6. Knappová M., Švestka J., Dvořák J., a kol., Občanské právo hmotné, 4. Vydání, ASPI, 2005
7. Látal, J., Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení, Příručky Ministerstva spravedlnosti, sv. 54, 1994
8. Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol., Trestní právo procesní, 3. vydání, C. H. Beck, 2007
9. Růžek, A., Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení, ČSAV, 1964
10. Růžička, M., Púry, F., Zezulová, J., Poškozený a adhezní řízení v České republice, C. H. Beck, 2007
11. Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P., Alternativní řešení trestních věcí v praxi, C. H. Beck, 2000
12. Šámal, P., Válková H., Sotolář, A., Hrušáková, M., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 2. Vydání, C. H. Beck, 2004
13. Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. I. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008
14. Šámal, P. a kol., Trestní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, C. H. Beck, 2008
15. Vedra, V., Práva poškozeného v trestním řízení, Bílý kruh bezpečí, 2007
16. Winterová, A., Civilní právo procesní, 4. vydání, Linde, 2006

Odborné články:

17. Coufal, P., K očekávané rektifikaci trestního řádu, Trestní právo, 2010, č. 10

18. Engelmann, A., Poškozený (II. část), Poradce, 2006, č. 7
19. Grus, Z., Rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení, Trestněprávní revue, 2004, č. 7
20. Jelínek, J., Postavení poškozeného v trestním řízení- možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány, Kriminalistika, 2003, č. 2
21. Jelínek, J., Poškozený a náhrada škody po novele trestního řádu, Kriminalistika, 2002, č. 1
22. Jelínek, J., Poškozený po novele trestního řádu 2001, Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12
23. Jelínek, J., Zásada rychlosti trestního řízení - bilance a perspektivy, Kriminalistika, 2008, č. 4
24. Jirsa, J., Souhrnná novela občanského soudního řádu - příležitost ke změně, Právní rádce, 2009, č. 6
25. Kolářková, J., Finanční aspekty postavení poškozeného v trestním řízení, Trestněprávní revue, 2007, č. 5
26. Kučera, J., Adhezní řízení a jeho vztah k civilnímu procesu, Trestněprávní revue, 2006, č. 9
27. Langhansová H., Kolářková J., Kopal, J., Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu, www.llp.cz/_files/file/Analyza_poskozeny.pdf
28. Látal, J., Náležitosti řádného uplatnění nároku na náhradu škody poškozeným v adhezním řízení, Právní rozhledy, 1994, č. 10
29. Matula, V., Několik poznámek k aplikaci institutu narovnání v trestním řízení, Trestní právo, 1999, č. 3
30. Musil, J., Rychlost trestního řízení, Kriminalistika, 2010, č. 1
31. Petříček, L., K postavení poškozeného v trestním řízení, Bulletin advokacie, 2002, č. 6-7
32. Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A., K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení, Trestní právo, 1997, č. 2
33. Rod, J., Poškozený v trestním řízení a jeho možnosti k úhradě škody, Právo a podnikání, 2005, č. 3

34. Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J., Vybrané poznatky z výzkumu institutu narovnání, Právní praxe, 2000, č. 5
35. Slunský, P., Vazba adhezního řízení na občanské právo a civilní proces, Bulletin advokacie, 2001, č. 3
36. Sotolář, A., Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých, Trestněprávní revue, 2004, č. 6
37. Ščerba, F., K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení, Bulletin advokacie, 2006, č. 5
38. Ščerba, F., Odklon jako sankční opatření, Trestněprávní revue, 2009, č. 2

Právní předpisy:

39. zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
40. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
41. zákon č. 207/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti
42. zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
43. zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
44. zákon č. 140/1964 Sb., občanský zákoník
45. vyhláška č. 440/2001., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění

Judikatura:

46. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. 6 Tdo 505/2003
47. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 10. 2002, sp. zn. 4 Tz 62/2002

Ostatní prameny:

48. Statistická ročenka kriminality 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010
49. Věcný záměr nového trestního řádu
50. Novela zákona o trestním řízení soudním (trestní řád) ze dne 17. 1. 2011, Sněmovní tisk 229/0

Summary

In my diploma thesis I would like to point out certain facts of an injured person and his/her position in the criminal procedure. I would like to sum up individual opinions and thoughts of some experts, outline possible solutions for some issues so that the injured person would not be out of the attention in the criminal procedure, but to be its fully-fledged participant whose interests are truly considered in the criminal procedure.

In the introduction of my thesis first I deal with general issues. I define the concept of an injured person and damage, I outline specific cases, when the injured person's participation in the criminal procedure is excluded or limited. Last but not least is a short excursus presenting some of its rights and I also outline certain imperfections of legal regulation. This more or less general exposition of an injured person is followed by the chapter which describes the situation of literary processing.

The third chapter concerns adhesion proceedings. For the injured person in context with his/her participation in the criminal procedure, compensation for damage is crucial, but surely it is not possible to limit the sense of his/her participation in the criminal procedure only to this extent. Particular subchapters concern the meaning of adhesion proceedings and compare the assertion for claims damages in the criminal procedure and civil procedure, then they include instruction for the injured person, which is often a necessary condition for a legitimate assertion for claims to stand the loss, also particular conditions of a legitimate assertion for claims to stand the loss, subject of the adhesion proceedings and decision-making of the court in the adhesion proceedings.

The last chapter concerns the procedural diversions. In its introduction I mainly outline particular advantages of these alternatives of the standard criminal procedure; I also mention some of the obstacles of their better utilization. The obstacles are partly certain legal restrictions and also the approach of the organs active in the criminal procedure. In its four subchapters are the particular diversions analyzed separately. First I state general condition of their realization and then I pay attention to the issues and aspects, which consider mainly only the injured person.

Abstrakt

Předmětem mé práce je především upozornit na některé skutečnosti, které se týkají poškozeného a jeho postavení v trestním řízení, shrnout jednotlivé názory a úvahy některých odborníků, nastínit možná řešení některých problémů, aby poškozený nestál na okraji pozornosti v trestním řízení, ale aby byl jeho plnohodnotným účastníkem, k jehož zájmům se v trestním řízení skutečně přihlíží.

V úvodu mé práce se nejprve zabývám obecnými otázkami. Je zde vymezen pojem poškozeného, škody, jsou zde nastíněny některé specifické případy, kdy je účast poškozeného na trestním řízení vyloučena nebo omezena. V neposlední řadě je krátký exkurz věnován některým jeho oprávněním a je také poukázáno na určité nedostatky právní úpravy. Na toto více méně obecné pojednání o poškozeném navazuje kapitola, která se zabývá stavem literárního zpracování.

V pořadí třetí kapitola pojednává o adhezním řízení. Pro poškozeného v souvislosti s jeho účastí v trestním řízení hraje náhrada škody mnohdy stěžejní roli, jistě ale nelze smysl účasti poškozeného na trestním řízení zužovat jen na tuto problematiku. Jednotlivé podkapitoly jsou věnovány významu adhezního řízení a porovnání uplatnění nároku na náhradu škody v trestním a civilním řízení, dále poučení poškozeného, které je často nezbytným předpokladem řádného uplatnění nároku na náhradu škody, jednotlivým podmínkám řádného uplatnění nároku na náhradu škody, předmětu adhezního řízení a rozhodování soudu v adhezním řízení.

Poslední kapitola je věnována procesním odklonům. V jejím úvodu je především poukázáno na jednotlivé výhody těchto alternativ standardního trestního řízení, nastíněny jsou některé překážky jejich širšího využití, které spočívají jednak v určitých zákonných omezeních a také v přístupu samotných orgánů činných v trestním řízení. V jejich čtyřech podkapitolách jsou pak jednotlivé odklony rozebrány samostatně, přičemž jsou nejprve uvedeny obecně podmínky jejich realizace a následně je pozornost věnována těm otázkám a aspektům, které se týkají převážně pouze poškozeného.

Klíčová slova v českém jazyce:

Poškozený, adhezní řízení, náhrada škody

Klíčová slova v anglickém jazyce:

Injured person, adhesion proceedings, compensation for damage